

**NUORET TULEVAISUUDEN VAPAAEHTOISINA,
VAIKUTTAJINA JA KANSALAISTOIMIJOINA**

Tämä artikkeli julkaistaan osana kokoomajulkaisua.

Kemi Ida
Sosionomi (ylempi AMK)

Opinnäytetyöartikkeli

Ennakoinnin ja kehittämisen asiantuntija

2024

Ennakoinnin ja kehittämisen asiantuntija (YAMK)
Sosionomi (YAMK)

Tekijä	Ida Kemi	Vuosi 2024
Ohjaaja	Anssi Tarkiainen	
Toimeksiantaja	Kohti tulevaa-hanke	
Työn nimi	Nuoret tulevaisuuden vapaaehtoisina, vaikuttajina ja kansalaistoimijoina	
Sivumäärä	18 sivua + 3 liitettä	

Opinnäytetyön aiheena oli nuoret tulevaisuuden vapaaehtoisina, vaikuttajina ja kansalaistoimijoina. Toimeksiantajana oli Kansalaisareenan Kohti tulevaa-hanke, joka pyrkii vahvistamaan kansalaisyhteiskunnan tulevaisuuskestävyyttä. Hankkeen tavoitteena on auttaa järjestöjä vastaamaan erilaisiin yhteiskunnallisiin muutokulkuihin uudenlaista osallisuutta ja vapaaehtoistoimintaa vahvistamalla.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tietoa ja työkaluja järjestöjen vapaaehtoistoiminnan kehittämisen tueksi ja osoittaa, millaisia mahdollisuuksia erilaisilla valinnoilla tai kehityskuluilla voi olla järjestöjen vetovoimaisuuden ja kestävyden kehittämisessä.

Opinnäytetyön keskeinen menetelmä oli ennakointi. Tulevaisuuskuvatutkimuksen menetelmien avulla luotiin nuorten ajatuksiin ja ajankohtaisiin ilmiöihin pohjautuvia skenaariota vapaaehtoistoiminnan tulevaisuudesta. Nuorten ajatuksia kerättiin kyselyn avulla. Aineiston sisällönanalyysissa hyödynnettiin teemoittelua.

Työn tuotoksena luotiin työkirja, jossa skenaariot esiteltiin. Työkirja tarjoaa tulevaisuusajatteluun ja systeemiajatteluun perustuvia työkaluja tiedon hyödyntämiseen vapaaehtoistoiminnan kehittäjille. Opinnäytetyön tuotoksesta voivat hyötyä organisaatiot, jotka haluavat kehittää vapaaehtoistoimintaansa tulevaisuuskestävämmäksi.

Avainsanat vapaaehtoisuus, nuoret, nuoret aikuiset, ennakointi
Muita tietoja Artikkelijulkaistaan osana kokoomajulkaisua.

Master's Programme
in Foresight and
Development

Master of Social
Services

Author	Ida Kemi	Year 2024
Supervisor	Anssi Tarkiainen	
Commissioned by	Kohti tulevaa-hanke	
Title	Youth as the volunteers, influencers and civic actors of the future	
Number of pages	18 pages + 3 appendices	

The topic of this thesis was youth as volunteers, influencers, and civic actors. The commissioning party was the Kohti tulevaa - project, which aims to strengthen sustainable future of civil society. The goal of the project is to help organizations respond to various societal changes by enhancing new forms of participation and volunteering.

The purpose of this thesis was to generate information and tools to support the development of volunteering within organizations and to demonstrate the potential opportunities that different choices or developmental trajectories may have in enhancing the appeal and sustainability of organizations.

The central method of the thesis was foresight. Using methods of futures studies, scenarios for the future of volunteering were created based on current phenomena and young people's thoughts. Young people's views were collected through a survey, and content analysis of the data was conducted using thematic analysis.

A workbook was created as a result. The workbook presents the scenarios and provides tools based on future thinking and systems thinking for utilizing this information in the development of volunteer activities. Organizations interested in making their volunteer activities more sustainable can benefit from the results of this thesis.

Keywords	volunteering, youth, young adults, futures research
Special remarks	This article is published as part of a collective publication.

NUORET TULEVAISUUDEN VAPAAEHTOISINA, VAIKUTTAJINA JA KANSALAISTOIMIJOINA

Tekijä: Ida Kemi

JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä ymmärrystä nuorista tulevaisuuden vapaaehtoisina, vaikuttajina ja kansalaistoimijoina. Tavoitteena on osoittaa, millaisia mahdollisuuksia erilaisilla valinnoilla tai kehityskuluilla voi olla järjestöjen vetovoimaisuuden ja kestävyuden kehittämisessä. Opinnäytetyö tarkastelee ennakkoinnin avulla sitä, miltä vapaaehtoistoiminnan tulevaisuus näyttää nuorten näkemyksiin pohjautuen.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Kohti tulevaa -hanke. Kansalaisareenan (2023a) vuonna 2022 käynnistynyt valtakunnallinen ennakkointihanke pyrkii vahvistamaan kansalaisyhteiskunnan tulevaisuuskestävyyttä. Hanke kasvattaa järjestöjen, yhdistysten ja yhteisöjen taitoja ymmärtää ja havainnoida erilaisia muutosilmiöitä ja niiden vaikutuksia ennakkointi- ja tulevaisuusmenetelmien avulla. Hankkeen tavoitteena on auttaa toimijoita vastaamaan erilaisiin yhteiskunnallisiin muutokulkuihin uudenlaista osallisuutta ja vapaaehtoistoimintaa vahvistamalla.

Tulevaisuuskestävyyden kannalta on tärkeää tarkastella nuorten toimijuutta ja vapaaehtoisuutta avoimesti ja monipuolisesti painottaen näkökulmia mahdollisuuksiin ongelmien sijaan. Opinnäytetyön tuotoksena luotiin toiminnallinen työkirja vapaaehtoistoiminnan järjestäjille. Työkirja esittelee nuorten näkemyksiin pohjautuvia tulevaisuuskuvia ja tarjoaa työkaluja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien tutkimiseen sekä toivottavan tulevaisuuden rakentamiseen.

NUORET JA NUORET AIKUISET KANSALAISTOIMIJOINA

Vuonna 2023 julkaistussa tulevaisuuskatsauksessaan Kohti tulevaa -hankkeen verkosto tunnisti tärkeitä tekijöitä vapaaehtoistoiminnan tulevaisuudessa. Ymmärrys vallitsevista muutosvoimista ja ilmiöistä on kertynyt yhteistyössä erilaisten järjestö- ja vapaaehtoistojoiden kanssa. (Kansalaisareena 2023b.) Järjestötoiminnan tulevaisuudesta onkin tehty viime vuosina useita selvityksiä (ks. SOSTE 2023, Tulevaisuuden näkymät järjestöissä -selvitys 2021). Järjestöjen muuttuva toimintaympäristö, vallitsevat epävarmuudet ja muutokset ovat vapaaehtoistoiminnan kentällä hyvin tunnistettuja.

Järjestöjen näkökulmasta muutokset liittyvät erityisesti vapaaehtoisten määrän sekä sitoutuneisuuden laskuun. Valtioneuvoston selvityksessä (Alanko, Jousilahti, Faehnle & Mäenpää 2023) verkostojärjestöjen edustajat kertoivat järjestöjen kamppailevan aktiivien ikääntymisen, sitoutumattomuuden ja uusien vapaaehtoisten rekrytoinnin haasteiden kanssa. Tulevaisuuden näkymät järjestöissä -selvityksessä (Osana yhteistä ratkaisua Oy 2021) noin kaksi kolmasosaa vastaajista koki, että ”kansalaistoiminnan peruselementteihin” lukeutuva ihmisten sitoutuminen toimintaan on vaikeutumassa ja erityisesti nuorten vapaaehtoisten osallistumisen toimintaan todettiin olevan laskussa.

Kansalaisareenan teettämän tutkimuksen mukaan valtaosa 15–24-vuotiaista nuorista olisi kuitenkin halukkaita osallistumaan vapaaehtoistoimintaan, jos heitä pyydetäisiin mukaan (Rahkonen 2021). Myös Sitran tuoreessa selvityksessä Hantula, Lauha, Mäkelä ja Vahti (2024) osoittavat, että 20–30-vuotiaat ovat muuta aikuisväestöä valmiimpia lisäämään yhteiskunnallisen osallistumisen tasoaan. Edellä mainittujen tutkimusten mukaan nuorilla on siis halua osallistua kansalaistoimintaan, mutta he eivät löydä tietään järjestöihin. Tästä voidaan mahdollisesti päätellä, että kansalaistoimintaan perinteisesti liitetyt ihanteet eivät vastaa nuorten odotuksia ja osallistumisen tarpeita.

Ihmisille mielekkäitä omaehtoisia osallistumisen tapoja tarjoaa esimerkiksi kolmannen sektorin rinnalla toimiva ”neljäs sektori.” Säätölemätön ja vapaaluontoinen sektori tarjoaa toiminnan ja vaikuttamisen paikkoja ilman jäsenyyttä ja tuntuu olevan helpommin ihmisten saavutettavissa. (Fields & Hannukainen 2022; Kittilä, Metsätähti & Peltosalmi 2020; Ruuskanen, Jousilahti, Faehnle, Kuusikko, Kuittinen, Virtanen, Strömberg 2020; Raisio, Lehtonen, &

Jalonen 2023.) Kankeat toimintamallit tekevät yhteiskunnallisesta osallistumisesta vaikeaa ja monimutkaista. Nuorille aikuisille osallistumisen esteeksi muodostuu myös usein huoli osallistumisen kuormittavuudesta ja liian suuren vastuun kantamisesta. (Hantula, Lauha & Mäkelä ym. 2024.) Moni kokisikin vapaaehtoistoimintaan osallistumisen helpommaksi, jos tarjolla olisi lyhytkestoisia ja kertaluonteisia tehtäviä (Rahkonen 2021).

Wallis ja Loy (2021) tutkivat Fridays For Future -ympäristöaktivismiliikkeen mielenosoitukseen osallistuneiden nuorten syitä osallistua ilmastoaktivismiin. Sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisäksi nuoret kokivat omien arvojensa pohjalta henkilökohtaiseksi velvollisuudekseen osallistua mielenosoitukseen. Ilmastonmuutoksen seuraukset koskevatkin vahvemmin tulevaisuuden sukupolvia ja nuoret ovat huolissaan ilmaston tilasta. Laitisen (2021) mukaan ympäristövaikuttaminen antaa nuorille yhteisön, joka tuo turvaa ja motivoi toimimaan yhteisen päämäärän eteen. Toiminnalle merkitystä tuovat myös positiiviset kokemukset, jotka lisäävät toivoa siitä, että toiminnalla on aitoa vaikutusta.

Myös Piispa, Kiilakoski ja Ojajärvi (2023) toteavat, että tutkimusten mukaan uusi ilmastoliike on nuorivetoista ja jopa nuorten itsensä luoma. Sen kehittyminen vastasi vallitsevaan sosiaaliseen ilmapiiriin. Sosiaalisen ja poliittisen maiseman sekä siinä nuorten aseman tutkiminen on keskeistä, kun analysoidaan, miten kyseinen liike on syntynyt. Monet ilmastoliikkeeseen osallistuvista nuorista eivät ole olleet poliittisesti aktiivisia tai järjestöissä mukana, vaan liike on syntynyt esimerkiksi nuorten itseorganisoituvien vapaaehtoisryhmien, verkostojen ja muiden sosiaalisten mekanismien avulla.

Nuoret toimivatkin usein vaikuttajina ja muutoksen mahdollistajina. Ihanteiden vaalimisen sijaan nuorten motivaatio kasvaa heidän subjektiivisista kokemuksistaan toiminnan merkityksellisyydestä ja hyödyllisyydestä. Jotta vapaaehtoistoiminta säilyy elinvoimaisena, on nykytilasta kiinnipitämisen sijaan kriittistä antaa tilaa nuorten uusille tavoille osallistua ja ymmärtää, miten nuoret itse määrittelevät vaikuttamisen. (Kansalaisareena 2023b.)

Nuoret ja nuoret aikuiset järjestöissä

Laitinen (2018) esitteli tutkimuksessaan, millaisissa kehyksissä suomalaiset nuorten parissa toimivat kansalaisjärjestöt lähestyvät nuorten osallistumista ja kuinka nämä lähestymistavat vaikuttavat nuorten osallistumismahdollisuuksiin. Suurin osa järjestöistä näki nuoret toimijoina, oppijoina tai tukitoimien kohteena. Jotta nuoret integroituvat järjestöihin, järjestöjen tulee mahdollistaa uusien nuorten osallistuminen tarjoamalla matalan kynnyksen tapoja osallistua. Jos nuoret nähdään pääasiassa toimijoina, voi tämä tarkoittaa lyhyemmän vapaaehtoistehävän tarjoamista perinteisen jäsenyyden sijaan. Oppijoina nähtäville nuorille voi tarjota mahdollisuuksia osallistua järjestön päätöksentekoon tai aktiviteettien järjestämiseen. (Laitinen 2018, 342-343.) Tämä korostaa sen tutkimisen merkitystä, millaisia termejä osallistumisesta käytetään ja millaisessa kehyksessä nuorten osallistumista tarkastellaan.

Kokonaisuudessaan lasten ja nuorten järjestökiinnittyneisyys on laskussa, erityisesti 20–24-vuotiaiden osalta. Suurin osa lapsista ja nuorista kertoo kiinnittyvänsä jäsenenä tai toiminnassa mukana olevana urheilu- tai liikuntajärjestöön, kun muihin järjestöihin kiinnittyminen on huomattavasti alhaisempaa. (Tarviainen, Manner, Myllyniemi & Salasuo 2023, 101–102.) Muunkielisten lasten ja nuorten kiinnittyneisyys järjestöihin on alhaisempaa kuin suomenkielisten. Myös työttömät nuoret kiinnittyvät järjestöihin harvemmin kuin opiskelevat tai palkkatyössä olevat nuoret. (Tarviainen, Manner, Myllyniemi & Salasuo 2023, 99.) Vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuden kannalta on merkityksellistä pohtia, keitä ajattelemme vapaaehtoistoiminnan piiriin kuuluvan. Onko joitain ryhmiä, joiden osallistumista tai merkitystä kansalaistoiminnan kentällä ei ole tajuttu ottaa huomioon? (Dufva 2021.) Yhteiskunnan ja yhteisöjen monimuotoisuuden lisääntymisen tunnistaminen ja siihen liittyvien muutosilmiöiden huomioiminen on olennaista tulevaisuuskestävälle järjestötoiminnalle (Kansalaisareena 2023b).

Kansalaistoiminta ja hyvinvointi

Kysymykset nuorten aikuisten kansalaisuudesta ja hyvinvoinnista eivät ole ratkaistavissa erikseen, vaan ne vaativat kollektiivista päätöksentekoa ja kriittistä keskustelua yhteiskunnallisella tasolla. Hyvinvoinnin lisäksi aktiivinen kansalaisuus edellyttää, että nuorilla aikuisilla on mahdollisuus elää ja toimia

tavoilla, jotka he kokevat merkityksellisinä suhteessa yhteiskuntaan. Tämä näkökulma korostaa näkemystä nuorista aikuisista toimijoina, joilla on oikeus osallistua yhteiskuntaan sellaisina, kuin he ovat ja joiden moninaisia tapoja osallistua ei ole vain tunnustettava, vaan myös tuettava. (Ågren & Kallio 2023, 123–124.)

Hyvän elämän edellytyksiä edistävät kokemukset yhteiskunnassa tukevat nuoren identiteettiä kansalaisena sekä kannustavat nuoria toimimaan ja vastavuoroisesti osallistumaan siihen esimerkiksi vapaaehtoistoimijana (Honkatukia, Kallio, Lähde & Mölkänen 2020, 30). Toisaalta kansalaistoimintaan osallistuminen voi edistää osallisuuden, yhteisöllisyyden ja yhteiskuntaan kuulumisen kokemuksia (Harju 2022). Nuorten kansalaistoimijuutta on syytä tarkastella kokonaisvaltaisesti eri näkökulmat huomioon ottaen. Mahdollistamalla nuorten osallistuminen voidaan myös tukea heidän hyvinvointiaan ja kasvamistaan osana yhteiskuntaa.

TYÖKIRJAN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Tulevaisuusajattelu

Tulevaisuusajattelu on osaamista ja taitoja, jotka auttavat haastamaan tulevaisuuteen liittyviä oletuksia ja kuvittelemaan toisenlaisia tulevaisuuksia. Se pohjautuu ajatukseen, että tulevaisuuksia voidaan jäsentää tietoisella ajattelulla. Tulevaisuusajatteluun liittyy vahvasti oman toimijuuden ymmärtäminen ja systeemiajattelu: omilla valinnoilla ja teoilla on merkitystä kompleksisessä maailmassa. Yksilön tasolla puhutaan myös tulevaisuuslukutaidosta tai tulevaisuustietoisuudesta. (Dufva, Grabtchak, Ikäheimo, Lähdemäki-Pekkinen & Poussa 2021.) Työkirja pyrkii tukemaan työkirjan käyttäjän tulevaisuusajattelua. Pohdintatehtävät auttavat tutkimaan vaihtoehtoisia tulevaisuuksia suhteessa omaan, tämänhetkiseen todellisuuteen. Tarkoituksena on, että käyttäjä kykenee näkemään vaihtoehtoisia kehityskulkuja ja ymmärtämään omaa rooliaan tulevaisuuden rakentumisessa.

Systeemiajattelu

Systeemi on kokoelma tai ryhmä toisiinsa sidoksissa olevia osia, jotka ovat kytköksissä toisiinsa siten, että ajan myötä niille muodostuu oma

käyttäytymismalli. Ne siis luovat rakenteen, joka määrittelee sille ominaisen käyttäytymisen. Osien lisäksi systeemi koostuu kahdesta muusta tekijästä: osien välisistä vuorovaikutussuhteista ja systeemin tarkoituksesta. Systeemin tehtävä tai tarkoitus ei välttämättä ole näkyvästi tarkasteltavissa vaan pääteltävissä siitä, miten systeemi käyttäytyy. (Meadows 2008, 11-14.)

Systeemit voivat pyrkiä säilyttämään alkuperäisen tilansa tai pyrkiä kehittymään ja sopeutumaan ympäristöönsä. Systeemejä voidaan siis kuvailla staattisiksi tai dynaamisiksi. Systeemi voi olla myös avoin tai suljettu. Avoin systeemi on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa omaksuen siitä vaikutteita. Avoin, dynaaminen systeemi on vuorovaikutuksessa muiden systeemien kanssa ja muuntuu niiden seurauksena. Koska suljettu ja staattinen systeemi ei omaksu vuorovaikutteita ympäristöstään tai pyri sopeutumaan siihen, on hyvin todennäköistä, että se tuhoutuu jossain vaiheessa. (Suomi 2022, 83.)

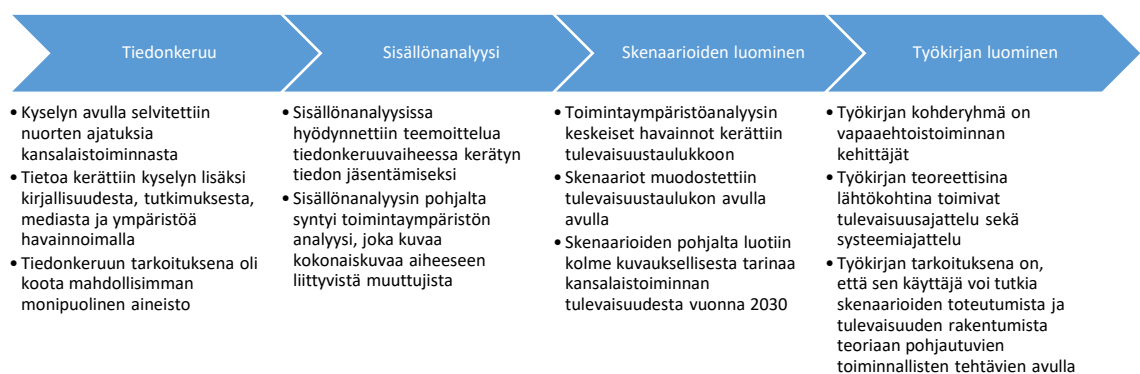
Systeemiajattelulla pyritään ymmärtämään, miten monimutkaiset kokonaisuudet toimivat: millaisia osia niistä löytyy ja miten ne ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Suomi 2022). Nopeasti muuttuvassa ja yhä monimutkaistuvassa maailmassa systeemiajattelu auttaa hallitsemaan, sopeutumaan ja näkemään laajasti käsillämme olevia erilaisia mahdollisuuksia sekä tunnistamaan ongelmien juurisyitä. Systeemin rakennetta ja toimintaa havainnoimalla voi ymmärtää paremmin, kuinka systeemi toimii, miksi se tuottaa heikkoja tuloksia ja kuinka sitä voi muuttaa toimimaan paremmin. (Meadows 2008.)

Maailma koostuu erilaisista systeemeistä ja systeemiajattelua tarvitaan, jotta tätä kokonaisuutta voidaan hahmottaa. Avointen ja dynaamisten systeemien tutkiminen on keskeistä tulevaisuuden tutkimukselle, jonka keskeinen ajatus on, että tulevaisuuteen voidaan vaikuttaa. (Suomi 2022, 84.) Vaikka systeemejä ei voi hallita, niitä voidaan muotoilla ja toimia näin toivotun tulevaisuuden toteuttamiseksi. Systeemiä tarkastelemalla voi saada selville, kuinka sen ominaisuudet sekä ihmisen, yhteisön tai organisaation arvot voivat toimia yhdessä ja luoda jotain paljon parempaa, kuin mitä pelkällä tahdonvoimalla voisi tuottaa. (Meadows 2008, 169–170.)

Työkirjassa on hyödynnetty systeemiajattelun perusteita. Pohdintatehtävien avulla käyttäjä pääsee hyödyntämään systeemiteoreettista näkökulmaa toiminnan kehittämisen tukena.

OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisena kehittämistyönä, jonka keskeinen menetelmä on ennakointi (kuvio 1). Toikko ja Rantanen (2009, 157) tekevät eron tieteellisen tutkimuksen ja tutkimuksellisen kehittämistyön välille kuvaamalla jälkimmäistä ”kehittämiseksi, jossa hyödynnetään tutkimuksellista logiikkaa.”

Kuvio 1. Kuvaus kehittämisprosessista.

ENNAKOINTI

Ennakointi soveltuu opinnäytetyön menetelmäksi, sillä se avartaa tulevaisuutta koskevia näkemyksiä ja siten kasvattaa valinnanmahdollisuuksia päätöksenteossa. Se tekee näkyväksi erilaisista päätöksistä johtuvia mahdollisuuksia sekä uhkia ja auttaa hahmottamaan tavoitteellisia ja toiminnallisia prosesseja. Ojasalon, Moilasen ja Ritalahden (2015) mukaan tulevaisuustieto, jota ennakoinnin avulla luodaan, on pohjimmiltaan vaihtoehtoista. Tulevaisuuden ennalta määrittämisen sijaan ennakoinnissa tutkitaan olemassa olevien ilmiöiden vaikutusta tulevaisuuden kehittymiseen.

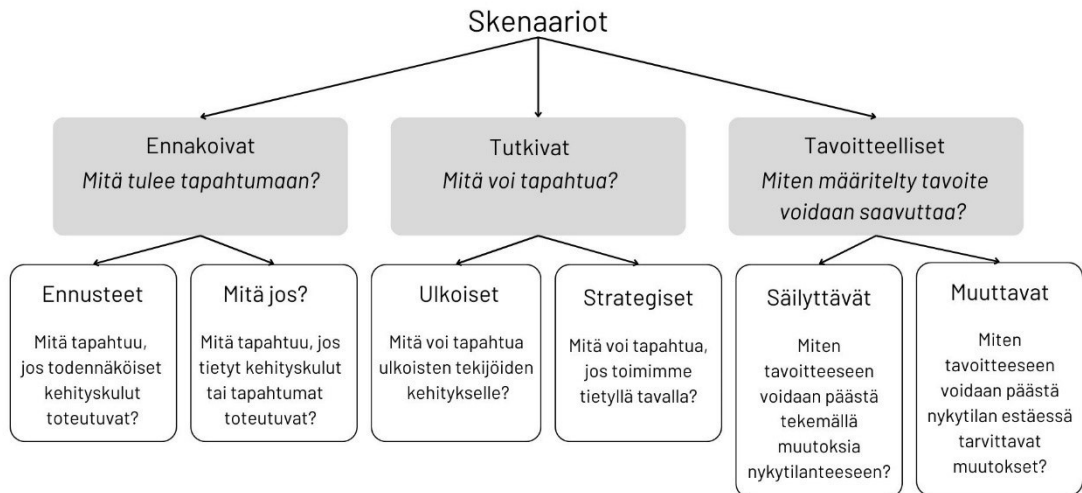
Tutkiessaan suomalaisten organisaatioiden tulevaisuustietoutta Pouru, Dufva ja Niinisalo (2018) havaitsivat organisaatioiden taipuvan tulkitsemaan suuria, käynnissä olevia muutosvoimia eli megatrendejä ja kiinnittävän vähemmän huomiota organisaation sidosryhmien ja jäsenten käsitysten muokkaamiseen mahdollisista tulevaisuuksista. Tämä liittyy siihen, millaisena tulevaisuus

koetaan: olemassa olevana ja ennalta määrättyinä vai tämän hetken toimien ja käsitysten avulla muokattavana. Pourun ym. (2018) mukaan tulevaisuustiedon hankkiminen onkin hedelmällisintä silloin, kun se tarjoaa uusia tapoja nähdä tulevaisuus ja tähtää olemassa olevien tulevaisuuskäsitysten haastamiseen.

Skenaariotyöskentely

Skenaariot ovat vapaamuotoisia ja näkemyksellisiä kuvauksia tulevaisuudesta, mutta pohjautuvat tällä hetkellä saatavilla olevaan tietoon. Skenaariossa kuvattu tulevaisuus on siis mahdollinen, uskottava ja johdonmukainen lopputulos sekä looginen seuraamus erilaisille päätöksille ja valinnoille. (Rubin 2023.) Skenaariot auttavat ymmärtämään tapahtumien taustalla olevia syy-seuraussuhteita kuvaamalla erilaisia tulevaisuuden mahdollisuuksia. Skenaarioiden avulla voidaan kerätä tietoa, tunnistaa muutostekijöitä ja kehityskulkuja sekä myös haastaa ajattelua paljastamalla uusia potentiaalisia tulevaisuuden kulkuja. Tunnistamalla uusia mahdollisuuksia voidaan ymmärtää paremmin toiminnan vaikutuksia tulevaisuuteen ja siten tehdä tärkeitä päätöksiä nykyhetkessä. Skenaarioiden merkittävin tehtävä ei olekaan tulevaisuuden ymmärtäminen, vaan kyky tarkastella nykyhetkeä uudenlaisesta perspektiivistä. Tavoitteena ei ole ennustaa tulevaisuutta, vaan nähdä asioita uudesta näkökulmasta ja tarjota ymmärrystä siitä, miten nykyhetkessä kannattaisi toimia. (Lätti, Malho, Rowley & Frilander 2022.)

Börjeson, Höjer, Deborg, Ekvall, ja Finnveden (2006, 725) jaottelevat skenaariot kolmeen kategoriaan: ennakoivat (predictive), tutkivat (explorative) ja tavoitteelliset (normative). Skenaarion kategoria riippuu siitä, millaiseen kysymykseen tulevaisuudesta se vastaa. Lisäksi skenaariot voidaan kategorian sisällä jaotella erilaisiin skenaariotyyppihin lähestymistavan mukaan. Erilaiset skenaariokategoriat ja -tyypit ovat kuvattuna kuviossa 2.

Kuvio 2. Erilaiset skenaariokategoriat ja -tyypit (muokattu lähteestä Börjeson ym. (2006))

Tässä opinnäytetyössä luodut skenaariot ovat kategoriallisesti tutkivia. Skenaariotyyppien määrittäminen jo työskentelyn alussa auttaa hahmottamaan työskentelyn tavoitteita ja tunnusomaista lähestymistapaa (Lätti, Malho, Rowley & Frilander 2022).

AINEISTONKERUU JA ANALYYSI

Tulevaisuuskuvatutkimuksessa aineiston kannalta olennaista on sen monipuolisuus ja aineistoa kannattaa esimerkiksi kerätä useasta eri lähteestä ja eri menetelmillä (Mäkelä, Karjalainen & Parkkinen 2022; Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015). Opinnäytetyön tulevaisuuskuvatutkimuksen tiedonkeruun tavoitteena oli koostaa mahdollisimman monipuolinen aineisto, josta tunnistaa muuttujia ja signaaleja, joiden pohjalta lähteä muodostamaan tulevaisuuskuvia. Tiedonkeruu ja aineiston analyysi on kuvattuna tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

Toimintaympäristön hahmottaminen

Toimintaympäristön analyysin tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva aiheeseen liittyvistä tekijöistä ja niiden välisistä suhteista. Toimintaympäristön analyysi sisältää sekä tiedon katselua, eli havainnointia, että sen etsimistä. Tiedon keräämisen tapoja voidaankin tunnistaa neljä eri tyyppiä: avoin ja

kohdennettu katselu (undirected and conditioned viewing) ja vapaa ja jäsennetty etsintä (informal and formal search.) (Dufva 2022, Choo 1999.) Opinnäytetyön toimintaympäristön analyysi tehtiin vuoden 2023 kesäkuun ja joulukuun välisenä aikana.

Avoimen katselun tavoitteena on havaita signaaleja muutoksesta laaja-alaisesti useista eri lähteistä. Avoimessa katselussa ympäristöä havainnoidaan ilman ennakkoon määriteltyjä tiedonkeruun tavoitteita, kun taas kohdennettu katselu kohdistetaan tiettyyn teemaan tai tietyn tyyppiseen informaatioon. (Choo 1999.) Toimintaympäristön ja kohderyhmän tuntemus auttoi havaitsemaan aiheeseen liittyviä signaaleja. Erilaisissa ympäristöissä, keskusteluissa, tapahtumissa ja mediassa vastaan tulevat havainnot kirjattiin talteen.

Vapaan ja jäsennetyn etsinnän merkittävin ero on tiedonhaun rakenne. Molempien etsinnän tapojen tavoitteena on aktiivisesti etsiä tietoa ja kasvattaa ymmärrystä kyseessä olevasta aiheesta. Ennakkoon määritelty systemaattinen tiedonkeruun prosessi tekee etsinnästä jäsennettyä. (Choo 1999.) Opinnäytetyön toimintaympäristöanalyysin tietoa kerättiin jäsennellysti kyselylomakkeen avulla. Tietoa etsittiin myös vapaammin hakemalla tietoa internetistä ja tietokannoista.

Kysely

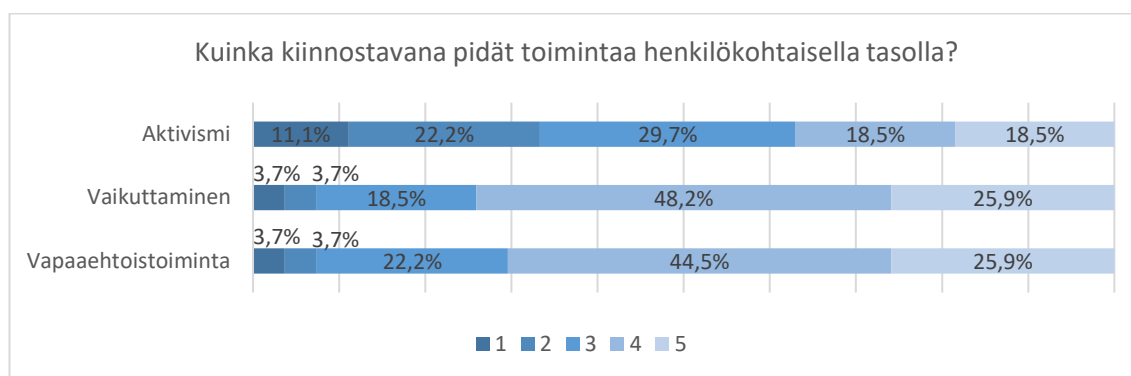
Skenaariotyöskentelyn tiedonkeruuvaiheen tietoa tuottavia menetelmiä ovat esimerkiksi työpajat, kyselyt ja paneelit. Näiden menetelmien tarkoituksena on tuottaa ja kerätä ideoita, ajatuksia ja näkemyksiä tulevaisuuteen liittyen. Tiedon tuottamisen merkitys skenaariotyöskentelylle riippuu siitä, minkä tyyppisiä skenaarioita luodaan. Ennakoivissa skenaarioissa tiedon tuottamisen vaihe voi olla toissijaista, kun taas tutkivia skenaarioita luodessa se on hyvin tärkeää. (Börjeson ym. 2006). Tässä opinnäytetyössä luodut tutkivat skenaariot hyötyivät luonteenomaisesti kyselystä.

Kyselylomakkeen suunnittelussa on otettava huomioon, että lomake on selkeä ja pituudeltaan kohtuullinen. Kielen täytyy olla täsmällistä ja yksinkertaista, kuten myös kysymyksenasettelun tulee olla helposti ymmärrettävissä, jotta vastaajat ymmärtävät kysymykset mahdollisimman samalla tavalla ja osaavat vastata niihin. Kyselyyn vastaamista helpottaa myös kysymysten looginen järjestys ja

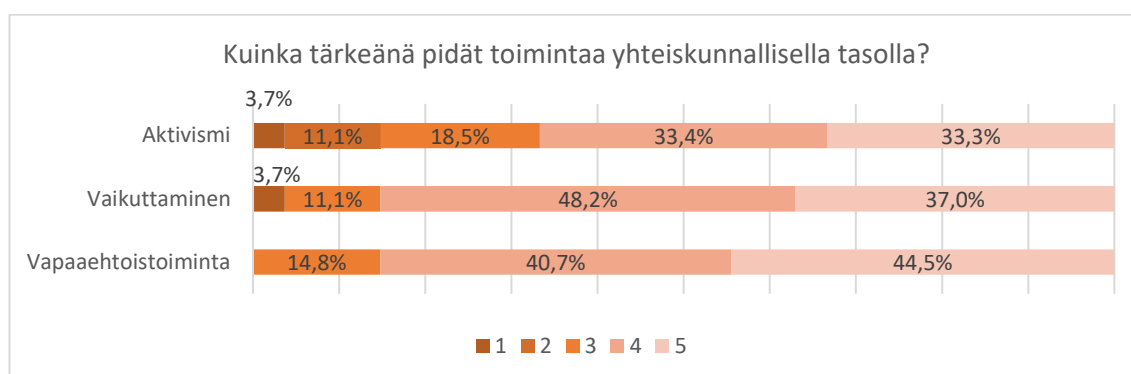
selkeät vastausohjeet. (Tietoarkisto 2023a.) Kysely (liite 1) toteutettiin Webropol-ohjelmalla. Se sisälsi 17 kysymystä, joilla kerättiin kohderyhmän (15–24-vuotiaat) näkemyksiä ja ajatuksia eri kansalaistoiminnan muodoista. Kysely oli auki kolme viikkoa marraskuussa 2023 ja sitä jaettiin verkossa (Facebook, LinkedIn ja Discord) sekä muissa verkostoissa (tuttavat ja kollegat). Kyselyyn vastasi anonymisti 27 henkilöä.

Havainnot kyselyaineistosta

Kyselyssä selvitettiin, kuinka kiinnostavana sekä kuinka yhteiskunnallisesti tärkeänä vastaajat pitävät eri kansalaistoiminnan muotoja. Vastaukset kysymyksiin avattuna kuvioissa 3 ja 4.

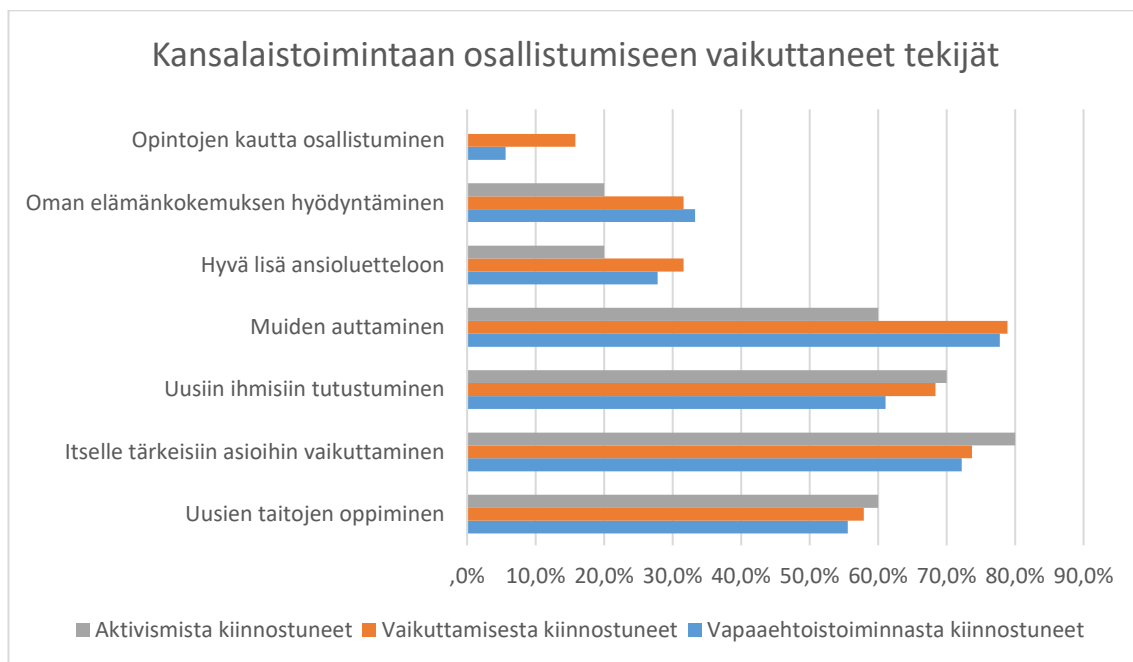
Kuvio 3. Kyselyn tulokset. ”Kuinka kiinnostavana pidät toimintaa henkilökohtaisella tasolla?” 1=en lainkaan kiinnostavana, 5=erittäin kiinnostavana.

Kuvio 4. Kyselyn tulokset. ”Kuinka tärkeänä pidät toimintaa yhteiskunnallisella tasolla?” 1=en lainkaan tärkeänä, 5=erittäin tärkeänä.

Vastauksista muodostettiin erilliset raportit eri kansalaistoiminnan muotoja kiinnostavina tai yhteiskunnallisesti merkityksellisinä pitävien vastaajien

vastauksista. Tarkoituksena oli havainnoida, millä tavalla nuorten kansalaistoimintaan liitetyt mielikuvat ja terminologia vaikuttavat nuorten vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen. Aineistosta havaittiin, että eri kansalaistoiminnan muotoja kiinnostavina tai erittäin kiinnostavina pitävien vastaajien osallistumiseen vaikuttavat hieman eri tekijät (kuvio 5).

Kuvio 5. Kyselyn tulokset. Kansalaistoimintaan osallistumiseen vaikuttaneet tekijät.

Kyselylomakkeen kysymyksissä 11–15 vastaajat valitsivat eri vaihtoehtojen välillä, millaisia asioita he pitäisivät tärkeänä, jotta voisivat osallistua vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoistoiminnasta ja vaikuttamisesta kiinnostuneiden nuorten vastaukset eroavat vain hieman toisistaan. Vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneisiin vastaajiin verrattuna vaikuttamisesta kiinnostuneet vastaajat toimisivat hieman mieluummin säännöllisesti ja pitkäkestoisesti. Aktivismista kiinnostuneet vastaajat toivovat muita useammin, että toiminta olisi satunnaista, mutta toisaalta olisivat valmiimpia sitoutumaan toimintaan pitkäkestoisesti. Vastausten hajonta on havainnollistettu kuviossa 6.

Kuvio 6. Vastaajien vertailua vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta.

Lisäksi vastaajat kertoivat, toimisivatko ensisijaisesti verkossa vai paikan päällä, sekä toimisivatko ensisijaisesti itsenäisesti vai ryhmässä. Valtaosa vastaajista osallistuisi ensisijaisesti toimintaan paikan päällä. Kuitenkin neljännes vaikuttamisesta kiinnostuneista vastaajista (25 %) osallistuisi toimintaan ensisijaisesti verkossa ja lähes puolet heistä (45 %) toivoisi toiminnan olevan itsenäistä. Vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneista vain 16 % toivoisi toiminnan olevan ensisijaisesti verkossa. Sekä vapaaehtoistoiminnasta että aktivismista kiinnostuneista vastaajista n. 70 % toivoisi toiminnan olevan ensisijaisesti yhdessä tai ryhmässä tapahtuvaa.

Toimintaympäristön analyysi

Aineiston sisällönanalyysissa hyödynnettiin teemoittelua. Teemoittelun avulla aineistosta tunnistetaan toistuvia piirteitä ja tutkimuskysymyksen kannalta keskeisiä kokonaisuuksia. Teemat ovat siis aineistossa usein esiintyviä asioita ja ne syntyvätkin analyysin tuloksena, sen sijaan että ne määriteltäisiin ennalta. (Juhila 2023.) Kehittämistoiminnassa kaikkea mahdollista informaatiota aineistossa ei ole tarpeen analysoida, vaan aineistoa tarkastellaan kysymyksenasettelun näkökulmasta. Analyysi jää silloin pintapuoliseksi verrattuna perinteiseen tutkimusanalyysiin. (Toikko & Rantanen, 140–141.)

Aineistosta havaittiin sisällönanalyysin avulla kuusi pääteemaa: sitoutuminen, organisoituminen, toimintaympäristö, suhde yhteiskuntaan, hyvinvointi ja motivaatio. Teemojen ja niihin liittyvien muuttujien pohjalta syntyi

toimintaympäristön analyysi (liite 2), joka tarkastelee kokonaiskuvaa aiheeseen liittyvistä muuttujista.

SKENAARIOIDEN LUOMINEN TULEVAISUUSTAULUKON AVULLA

Tulevaisuustaulukko kuvaa tutkittavien tulevaisuuksien mahdollista monimuotoisuutta tiivistäen aiheen keskeisimmät ja kiinnostavimmat muuttujat yhteen taulukkoon. Tutkimuksen tavoitteen kannalta on tärkeää huomioida sekä sisäisiä että ulkoisia muutostekijöitä. Merkittävimmistä muuttujista muodostuu taulukkoon kategorioita, joille luodaan toisensa poissulkevia kehitysvaihtoehtoja eli arvoja. Taulukon avulla tulevaisuuskuvia, eli skenaarioita, luodaan valitsemalla kustakin kategoriasta yksi arvo. (Lätti, Malho, Rowley & Frilander 2022.)

Haasteena tulevaisuustaulukkokäytössä on erilaisten muuttujien määrä, joiden avulla voidaan tunnistaa erittäin suuri joukko erilaisia skenaarioita. On siis tärkeää pystyä tunnistamaan aiheen kannalta keskeiset ja vaikuttavimmat muuttujat. (Lätti, Malho, Rowley & Frilander 2022.) Tulevaisuustaulukon muuttujat muodostuivat toimintaympäristöanalyysissä havaituista keskeisimmistä ja kiinnostavimmista muuttujista. Tulevaisuustaulukko löytyy työkirjasta (liite 3.)

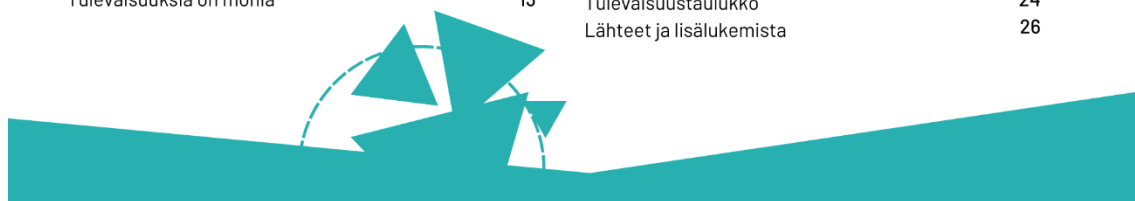
Jokaisesta muuttujasta valitaan yksi kehitysvaihtoehto, joita yhdistämällä skenaariota lähdetään rakentamaan. Olennaista olisi luoda jokaiselle skenaariolle omanlainen yhdistelmä vaihtoehtoja, jotta tulevaisuuskuvista tulee mahdollisimman erilaiset. Kehitysvaihtoehdot voidaan valita erilaisin perustein, esimerkiksi sattumanvaraisesti, loogisuuden, kiinnostavuuden, yllättävyyden tai arvojen perusteella. Joka tapauksessa on tarpeen pitää mielessä skenaarioiden uskottavuus ja tarkastella onhan vaihtoehtojen mahdollista toteutua samanaikaisesti. (Lätti, Malho, Rowley & Frilander 2022.) Opinnäytetyön skenaarioiden kehitysvaihtoehdot valittiin loogisuuden ja kiinnostavuuden perusteella. Yhdistelmien pohjalta kirjoitettiin tarinallinen kuvaus siitä, millainen tulevaisuus on, jos valitut kehityskulut jatkuvat, vahvistuvat tai kehittyvät. Skenaarioiden päätettiin sijoittuvan vuoteen 2030. Tavoitteena oli, että luodut tarinat säilyvät uskottavina ja mahdollisina sekä samaan aikaan tuovat esiin uusia näkökulmia. Skenaariot löytyvät työkirjasta (liite 3).

TOIMINNALLINEN TYÖKIRJA

Kehittämistyön tuotoksena syntyi toiminnallinen työkirja (liite 3), joka on tarkoitettu vapaaehtoistoiminnan kehittäjien ja järjestötoimijoiden käyttöön. Työkirjan avulla sen käyttäjä pääsee tulevaisuuskuvien avulla tutkimaan erilaisia tulevaisuuden mahdollisuuksia, kehittämään tulevaisuusajatteluaan ja systeemisen ajattelun kautta pohtimaan oman organisaationsa toimintaa tässä hetkessä. Työkirja soveltuu käytettäväksi ryhmässä tai itsenäisesti. Työkirja toteutettiin Canva-ohjelmalla ja julkaistiin pdf-muotoisena verkossa.

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat	1	Systeemi	14
Nuoret ja nuoret aikuiset kansalaistoimijoina	2	Systeemikartta	16
		Systeemiset suhteet	17
Tarinoita tulevaisuudesta	4	Systeemiajattelu	19
Kansalaistoiminnan kuilut syvenevät	5	Tarkastele systeemiä	20
Perinteitä vaaliva kansalaisyhteiskunta	7	Altista ajatusmallisi	21
Sektorirajat hälvenevät	9		
Aikamatka tulevaisuuteen	11	Loppusanat	22
Muistele tulevaisuutta	12	Näin työkirja tehtiin	23
Tulevaisuuksia on monia	13	Tulevaisuustaulukko	24
		Lähteet ja lisälukemista	26

Kuvio 7. Työkirjan sisällysluettelo.

Työkirjan sisällysluettelo on kuvattu kuviossa 7. Lyhyen aiheeseen johdattelun jälkeen työkirjassa esitellään opinnäytetyössä luodut tulevaisuuskuvat. Tulevaisuuskuvien tutkimiseen työkirja tarjoaa kaksi pohdintatehtävää. Aikamatka tulevaisuuteen -tehtävässä tarkastellaan millaiset päätökset ja toimenpiteet johtaisivat valitun tulevaisuuskuvan toteutumiseen. Tehtävän tarkoituksena on havainnollistaa, miten organisaatio pystyy vaikuttamaan tulevaisuuden rakentumiseen. Tulevaisuuden muistelu -tehtävä ohjaa kuvittelemaan, millaista valitun tulevaisuuskuvan tulevaisuudessa olisi elää. Sitran (2020) mukaan tulevaisuuksien muistelu voi auttaa tekemään tulevaisuudesta ihmissläheistä ja arkipäiväistä. Se auttaa tarkastelemaan väitteitä tulevaisuudesta kriittisesti ja arvioimaan, millainen tulevaisuus on toivottava.

Työkirjassa esitellään lyhyesti systeemiteorian perusteet. Systeemiajatteluun pohjautuvien tehtävien tarkoituksena on tukea käyttäjän muutoskyvykkyyttä tarjoamalla konkreettisia työkaluja muutoksen käynnistämiseen. Systeemin tarkastelu auttaa hahmottamaan, miten sitä voi muotoilla toivotun tulevaisuuden saavuttamiseksi (Meadows 2008 169-170). Systeemiajattelua kehittämällä organisaatio voi lisätä kykyään sopeutua muutokseen. Se auttaa havaitsemaan, millaisia vaikutuksia erilaisilla päätöksillä, valinnoilla ja toimenpiteillä voi olla toiminnan kehittämisessä.

POHDINTA

Opinnäytetyön tuotoksen hyödynnettävyys

Tulevaisuuskestävän toiminnan kehittäminen vaatii nykytilan kriittistä tarkastelua. Myös vapaaehtoistoimintaan liittyviä oletuksia on syytä tarkastella kriittisesti ja pohdittava, millaiseen kohderyhmään ne liittyvät. Esimerkiksi Vapaaehtoistyö.fi-palvelun (2023) toteuttamassa kyselyssä vapaaehtoiset kertoivat merkittävimiksi motivaatiotekijöikseen ”hyvän mielen” (75%), ”halun auttaa” (74%) ja ”mielekkään tekemisen” (64%). Kyselyyn vastanneista valtaosa oli 63–79-vuotiaita ja vain alle 3% alle 30-vuotiaita. Vähiten kyselyyn vastanneita motivoi ”mukaan pyytäminen”, ”velvollisuudentunto” ja ”huoli kohderyhmästä/maailman tilanteesta”, jotka vaikuttavat kuitenkin nousevan nuoria koskevissa tutkimuksissa ja myös tämän opinnäytetyön kyselyssä tärkeiksi motivaatiotekijöiksi 15–24-vuotiaille. Jos oletukset vapaaehtoistoiminnan motivaatiotekijöistä perustetaan vanhemman väestön vastauksille, nuorille suunnattua toimintaa kehitetään ymmärtämättä heidän toiveitaan ja odotuksiaan. Opinnäytetyön tuotoksena tehty työkirja ohjaa tarkastelemaan olemassa olevia oletuksia ja haastaa pohtimaan, mistä ne ovat syntyneet. Aktiivisesti oletuksia ja ajatusmalleja purkamalla organisaatio voi omaksua uusia näkökulmia ja toimintatapoja.

Työkirja esittelee opinnäytetyön tulevaisuuskuvatutkimuksen pohjalta luodut skenaariot kansalaistoiminnan tulevaisuudesta. Vaihtoehtoisten tulevaisuuksien tarkastelu ja niihin liittyvät pohdintatehtävät auttavat hahmottamaan, millainen organisaation rooli on tulevaisuuden rakentumisessa. Se haastaa miettimään, millaista tulevaisuutta pidetään toivottavana ja millaisia asioita organisaatiossa

on tapahduttava sen saavuttamiseksi. Monimutkaisten ongelmien ratkaiseminen voi tuntua suurelta ja haastavalta prosessilta. Systeemiajattelu valikoitui työkirjan keskeiseksi teoreettiseksi lähtökohdaksi, sillä se auttaa hahmottamaan suuria kokonaisuuksia ja näkemään, millaisilla muutoksilla voidaan saada aikaan merkittävimmät vaikutukset. Työkirja kannustaa toimijoita muutokseen ja tarjoaa konkreettisia työkaluja sen käynnistämiseksi.

Opinnäytetyön toimeksiantajan tavoitteena on vahvistaa kansalaisyhteiskunnan tulevaisuuskestävyyttä. Hanke auttaa järjestöjä, yhdistyksiä ja yhteisöjä havainnoimaan muutosilmiöitä sekä vastaamaan niihin ennakoinnin- ja tulevaisuusmenetelmien avulla. Hankkeen osallistajat pystyvät työkirjan avulla kasvattamaan muutoskyvykkyyttään ja tunnistamaan paremmin nuorten tarpeita ja toiveita.

Tulevaisuuskuvatutkimuksen eettisyys

Tulevaisuuskuvatutkimuksessa voi olla voimakkaasti läsnä arvolähtein pohdinta, eli minkälaista tulevaisuutta pidämme toivottavana ja kenen näkökulmasta sitä tarkastellaan (Lätti, Malho, Rowley & Frilander 2022). Onkin tärkeää pohtia, kenen kuvia tutkitaan ja liittyykö niiden omistajuuteen eettisiä kysymyksiä. Tulevaisuuskuvioiden voidaan nähdä toimivan tutkimuksessa keskustelun herättäjänä – mistä kuvat kertovat ja keihin ne vaikuttavat? (Mäkelä, Karjalainen & Parkkinen 2022.) Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä ymmärrystä mahdollisista tulevaisuuksista nuorten näkökulmasta. Luodut skenaariot pohjautuvat kerättyyn tutkimusaineistoon ja pyrkivät uskottavuuteen, eli ne tulisi pystyä nähdä objektiivisesti mahdollisina. Skenaarioiden rakentaminen on kuitenkin lähtökohtaisesti luovaa toimintaa, jossa tiedon palaset ja mielikuvitus yhdistyvät luoden hypoteettisia kuvauksia tulevaisuudesta. (Lätti, Malho, Rowley & Frilander 2022.)

Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöntekijänä keskeisimmät opinnäytetyöprosessiin liittyvät eettiset periaatteet ovat esitelty Lapin ammattikorkeakoulun verkkosivuilla (Lapin AMK, 2023a). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeen (TENK 2023) mukaan hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteisiin kuuluu eurooppalaista tutkimuseettistä ohjeistusta mukaillen luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto.

Periaatteiden toteutumisesta huolehdin opinnäytetyön tekijänä noudattamalla hyviä tieteellisiä menettelytapoja, hyödyntäen esimerkiksi Arenen (2019, 14) Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset -ohjeen muistilistaa, jonka avulla olen tarkistanut noudattavani opinnäytetyön eettisiä ohjeita.

Vaikka kyselyssä minimoitiin henkilötietojen kerääminen, huolehdin tietosuojalainsäädännön mukaisesti tietosuojasta ja henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä velvollisuuksista. Kyselyn vastaukset olisivat saattaneet sisältää epäsuoria tunnisteita, eli tietoja, jotka eivät yksinään riitä henkilön tunnistamiseen, mutta yhdisteltynä saattavat sen mahdollistaa. Tällaisia tietoja voivat olla esimerkiksi ikä, sukupuoli, työpaikka ja niin edelleen. (Tietoarkisto 2023b). Henkilötiedoilla tarkoitetaan henkilöön liittyviä tietoja, joiden avulla henkilö voidaan tunnistaa suoraan esimerkiksi nimen tai kuvan perusteella tai välillisesti esimerkiksi ammattinimikkeen ja työpaikan perusteella (Lapin AMK, 2023b).

Kun verkkokysely jaetaan sosiaalisessa mediassa, voi kyselyyn vastata kuka vaan. Näin toteutetun verkkokyselyn yhteydessä on aiheellista pohtia, onko aineisto valikoitunut ja millaiset ryhmät ovat voineet jäädä aineiston ulkopuolelle. (Valli & Perkkilä 2018, 102.) Opinnäytetyön kyselyä jaettiin verkossa aktiivisesti, mutta vastaajien määrä jäi pieneksi. Aineistosta ei voi siis tehdä johtopäätöksiä kaikkien 15–24-vuotiaiden ajatuksista. Kyselyn vastauksista tehdyt havainnot kuitenkin tukivat myös muusta aineistosta tehtyjä havaintoja ja tarjosivat uusia näkökulmia toimintaympäristön analyysiin.

Opinnäytetyön luotettavuutta arvioidessa on otettava huomioon, ettei siinä esitettyjä skenaarioita pyritä esittämään yleistettävänä tutkimustietona. Tulokset ovat kehittämistyön tuotos, joita on syytä tarkastella opinnäytetyön tavoitteet huomioon ottaen.

LÄHTEET

Alanko, L., Jousilahti, J., Faehnle, M. & Mäenpää, P. 2023. Kohti kansalaistoiminnan kukoistusta – miten verkostojärjestöt sekä kunnan ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyö tukevat vapaaehtoistoimintaa? Selvitys kunta-kansalaisyhteiskunta –yhteistyön ja verkostojärjestöjen merkityksestä vapaaehtoistoiminnan tukemisen kanalta, osana oikeusministeriön Vapaa! – Fri! -hanketta. Oikeusministeriön julkaisuja 2023:2. Oikeusministeriö Helsinki 2023. Viitattu 13.7.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-474-9>.

Arene 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 12.7.2023. <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>

Börjeson, L., Höjer, M., Dreborg, K., Ekvall, T. & Finnveden, G. 2006. Scenario types and techniques: Towards a user's guide. Futures, Vol. 38(7), 723–739. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2005.12.002>.

Choo, C. 1999. The art of scanning the environment. Bulletin of the American Society for Information Science, 25(3), 21–24. <https://doi.org/10.1002/bult.117>.

Dufva, M. 2021. Vapaaehtoistyö nyt ja tulevaisuudessa. Osa 2: Huomisen trendit ja tekijät. SiviisNYT. Youtube. Viitattu 13.7.2023. <https://www.youtube.com/watch?v=NGSw32n889A>.

Dufva, M., Grabtchak, A., Ikäheimo, H., Lähdemäki-Pekkinen, J. & Poussa, L. 2021. Vaikuta tulevaisuuteen. Haasta, kuvittele ja toimi. Sitran selvityksiä 174. <https://www.sitra.fi/julkaisut/vaikuta-tulevaisuuteen/>.

Dufva, M. 2022. Toimintaympäristön analyysi: Peste ja sen variaatiot. Teoksessa H. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, & M. Pöllänen (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022, Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto.

Fields, M. & Hannukainen, K. 2022. Järjestöjen uudistumiskyky ja talousosaaminen koetuksella. Katsaus Opintokeskus Siviksen vuoden 2022 osaamistarvekyselyn tuloksiin. Opintokeskus Siviis. Viitattu 27.6.2023 <https://politiikasta.fi/kansalaisyhteiskunnan-ihanteet-ja-uhkakuvat/>.

Hantula, K., Lauha, H. Mäkelä, R. & Vahti, J. 2024. Demokratia osaksi arkea. Selvitys yhteiskunnallisen osallistumisen esteistä nuorten aikuisten elämässä. Sitran selvityksiä 238. Viitattu 8.2.2024. <https://www.sitra.fi/julkaisut/demokratia-osaksi-arkea/>

Harju, A. 2022, Järjestömuotoisen kansalaistoiminnan pitkä linja. Teoksessa M. Tapio & A., Weselsiep (toim.) Kansalaiset, toimikaa! Kansalaistoimintaa 2020-luvulla. Kansalaisfoorumi, 115-128.

Honkatukia, P., Kallio, J., Lähde, M. & Molkänen, J. 2020. Omana itsenä osa yhteiskuntaa - Itsenäistyvät nuoret aikuiset kansalaisina. ALL-YOUTH-tutkimushanke. Punaisen Ristin Nuorten turvatalo. Viitattu 20.11.2023 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1731-7>.

Juhila, K. 2023. Teemoittelu. Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 13.7.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Kansalaisareena 2023a. Kohti tulevaa – Tietoa ja toiveita tulevaisuudesta. Viitattu 27.6.2023. <https://kansalaisareena.fi/hankkeet/ennakointi/>

Kansalaisareena 2023b. Tulevaisuuskatsaus: Kohti tulevaisuuskestävää vapaaehtoistoimintaa. <https://kansalaisareena.fi/hankkeet/ennakointi/tulevaisuuskatsaus-2023/>.

Kittilä, R., Metsätähti, P. & Peltosalmi, J. 2022. Yhdistystoiminnan haasteet 2020 -luvulla. Teoksessa M. Tapio & A. Weselsiep (toim.) Kansalaiset, toimikaa! Kansalaistoimintaa 2020-luvulla. Kansalaisfoorumi.

Laitinen, H. 2018. Empowering New Agents of Civil Society or Fostering Good Citizens? : Framing Youth Participation in Finnish Youth Organizations. *Journal of Civil Society*, 14(4), 328-345. <https://doi.org/10.1080/17448689.2018.1518770>.

Laitinen, S. 2021. "Vain me kaikki yhdessä tehdään tästä kapina" – nuorten antamat merkitykset ilmastovaikuttamiselle. Nuoret toimijoina ilmastonmuutoksen ja kestävä kehityksen politiikoissa. *Nuorisotutkimus* 39 (2021):2. <https://journal.fi/nuorisotutkimus/issue/view/8457>.

Lapin AMK 2023a. Ennen opinnäytetyön aloittamista. Viitattu 12.7.2023. <https://www.lapinamk.fi/fi/Opiskelijalle/Oppaat-ja-ohjeet/Opinnaytetyo/Ennen-opinnaytetyon-aloittamista>.

Lapin AMK 2023b. Tietosuoja ja opinnäytetyö. Viitattu 12.7.2023. <https://www.lapinamk.fi/fi/Opiskelijalle/Oppaat-ja-ohjeet/Opinnaytetyo/tietosuoja-ja-opinnaytetyo>.

Lätti, R., Malho, M., Rowley, C. & Frilander, O. 2022. Skenaarioiden rakentaminen tulevaisuustalukkomenetelmällä. Teoksessa H. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, & M. Pöllänen (toim.) *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisu 1/2022*, Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>.

Meadows, D. 2008. *Thinking in Systems: A Primer*. Chelsea: Green Publishing.

Mäkelä, M., Karjalainen, J. & Parkkinen, M. 2022. Tulevaisuuskuvat: Merkitykset, roolit ja käyttötavat tulevaisuudentutkimuksessa. Teoksessa H. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, & M. Pöllänen (toim.) *Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisu 1/2022*, Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>.

Ojasalo, K., Moilanen, T., Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Sanoma Pro Oy: Helsinki.

Piispa, M., Kiilakoski, T. & Ojajärvi, A. 2023. 2023. Young people's climate activism on the move. Case Finland. Teoksessa P. Honkatukia & T. Rättilä (toim.) Young people as Agents of Sustainable Society. Reclaiming the Future, 143-156. Viitattu 19.11.2023. <https://doi.org/10.4324/9781003345114>.

Pouru, L., Dufva, M., & Niinisalo, T. 2019. Creating organisational futures knowledge in Finnish companies. Technological Forecasting and Social Change, 140, 84-91. Viitattu 13.7.2023. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.06.048>.

Rahkonen, J. 2021. Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. Tutkimusraportti. Kansalaisareena & Taloustutkimus Oy. Viitattu 13.7.2023. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2021/05/Vapaaehtoisty_o_tutkimusraportti_2021.pdf.

Raisio, H., Lehtonen, K. & Jalonen, H. 2023. Ketterä neljäs sektori vahvistuu liikunnassa. Liikunta & Tiede 60(1), 51-54. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2023051143455>.

Rubin, A. 2023. Skenaarion luonne. TOPI – TULEVAISUUDENTUTKIMUKSEN OPPIMATERIAALI. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun kauppakorkeakoulu, Turun yliopisto. Viitattu 13.7.2023. <https://tulevaisuus.fi/menetelmat/skenaarioajattelu-tulevaisuudentutkimuksessa/skenaarion-luonne/>.

Ruuskanen, P., Jousilahti, J., Faehle, M., Kuusikko, K., Kuittinen, O., Virtanen, J., Strömberg, L. 2020. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 10.11.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-918-9>.

Sitra 2020. Tulevaisuuksien muistelu. Viitattu 13.4.2024. <https://www.sitra.fi/caset/tulevaisuuksien-muistelu/>.

SOSTE 2023. Katsaus sosiaali- ja terveystieteiden tulevaisuuksiin. Viitattu 27.6.2023. <https://www.soste.fi/ajankohtaista/sosten-julkaisut/katsaus-sosiaali-ja-terveysjarjestojen-tulevaisuuksiin/>.

Suomi, R. 2022. Systemiajattelu – erottamaton osa tulevaisuudentutkimusta. 80-88. Teoksessa H. Aalto, K. Heikkilä, P. Keski-Pukkila, M. Mäki, & M. Pöllänen (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022, Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto.

Tarvainen, K., Manner, J., Myllyniemi, S. & Salasuo, M. VAIHTELEVA VAPAA-AIKA. LASTEN JA NUORTEN VAPAA-AIKATUTKIMUS 2022. Teoksessa S. Aapola-Kari (toim.) Vaihteleva vapaa-aika. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2022. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2023:8. Hansaprint. 2023. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-2022/>.

TENK 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Viitattu 12.7.2023. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>.

Tietoarkisto 2023a. Kyselylomakkeen laatiminen. Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 13.7.2023.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen/>.

Tietoarkisto 2023b. Tunnisteellisuus ja anonymisointi. Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 13.7.2023.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/tunnisteellisuus-ja-anonymisointi/>.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Osana yhteistä ratkaisua Oy 2021. Tulevaisuuden näkymät järjestöissä - selvitys. Viitattu 27.6.2023. <https://osana.fi/tnj2/>.

Valli, R. & Perkkilä, P. 2018. Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Jyväskylä.

Vapaaehtoistyö.fi. 2023. Vapaaehtoiset ovat puhuneet! Vapaaehtoistyö.fi-palvelun suuren vapaaehtoisten kyselyn 2023 tulokset. Viitattu 19.11.2023. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2023/11/Vapaaehtoisten_kysely_2023_tulokset.pdf.

Wallis, H. & Loy, L. 2021. What drives pro-environmental activism of young people? A survey study on the Fridays For Future movement. *Journal of Environmental Psychology* 2021:74. Viitattu 13.7.2023.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2021.101581>.

Ågren, S. & Kallio, J. 2023. Young adults' perceptions of citizenship outside and beyond labour market citizenship. Teoksessa P. Honkatukia & Rättilä, T. (toim.) *Young people as Agents of Sustainable Society. Reclaiming the Future*, 113-127. Viitattu 19.11.2023. <https://doi.org/10.4324/9781003345114>.

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Liite 2. Toimintaympäristön analyysi

Liite 3. Työkirja vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle

Hei 15-24-vuotias! Olisiko sinulla hetki aikaa vastata kyselyyn kansalaistoiminnasta?

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Kyselyn tavoitteena on kerätä nuorten ja nuorten aikuisten ajatuksia kansalaistoiminnasta. Kansalaistoiminnalla tarkoitetaan yleiseen hyvään suuntautuvaa voittoa tavoittelematonta toimintaa. Kansalaistoimintaan osallistuva määrittelee itse, millä tavalla ja mitä varten hän toimii.

Kyselyn tuottamaa tietoa käytetään YAMK-opinnäytetyön tulevaisuuskuivatutkimuksen aineistona. Opinnäytetyön tarkoituksena on kasvattaa ymmärrystä nuorista ja nuorista aikuisista tulevaisuuden vapaaehtoisina, vaikuttajina ja kansalaisina. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Kohti tulevaa -hanke.

Kyselyn vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä yksittäistä vastaajaa voi tunnistaa kyselyn aineistosta. Ethän kirjoita vastauksiin henkilötietoja, kuten nimiä. Avoimia vastauksia ei julkaista, mutta kyselyn tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää opinnäytetyön toimeksiantajan kehittämistyössä ja viestinnässä.

Kyselyyn vastaamiseen menee n. 2-10 min. Suuri kiitos ajastasi! 💖

Tämä kysely käsittelee erilaisia kansalaistoimintaan osallistumisen tapoja ja termejä:

Vapaaehtoistoiminta = Palkatonta, vapaaseen tahtoon perustuvaa esimerkiksi toimimista tärkeäksi koetun asian puolesta, maailman muuttamista, epäkohtiin puuttumista, halua tehdä hyvää

Vaikuttaminen = Itselle tärkeisiin asioihin vaikuttaminen tai niiden edistäminen esimerkiksi osallistumalla yhteiskunnalliseen keskusteluun sosiaalisessa mediassa tai yhteisössä

Aktivismi = Julkista toimintaa jonkin asian muuttamiseksi, esimerkiksi mielenosoituksiin osallistuminen, materiaalin tuottaminen tai jakaminen

1. Kuinka kiinnostavana pidät toimintaa henkilökohtaisella tasolla? *

1=en lainkaan kiinnostavana

5=erittäin kiinnostavana

	1	2	3	4	5
Vapaaehtoistoiminta	☐	☐	☐	☐	☐
Vaikuttaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivismi	☐	☐	☐	☐	☐

2. Kuinka tärkeänä pidät toimintaa yhteiskunnallisella tasolla? *

Liite 1 2(4) Kysely

1=en lainkaan tärkeänä

5=erittäin tärkeänä

	1	2	3	4	5
Vapaaehtoistoiminta	☐	☐	☐	☐	☐
Vaikuttaminen	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivismi	☐	☐	☐	☐	☐

3. Haluatko kertoa lisää?

4. Olen osallistunut tai voisin osallistua: *

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Vapaaehtoistoiminta
- Vaikuttaminen
- Aktivisimi
- Ei mikään näistä

• Seuraava

5. Mikä on vaikuttanut osallistumiseesi/voisin osallistua? *

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Uusien taitojen oppiminen
- Itselle tärkeisiin asioihin vaikuttaminen
- Uusiin ihmisiin tutustuminen
- Muiden auttaminen
- Hyvä lisä ansioluetteloon
- Oman elämäkokemuksen hyödyntäminen
- Opintojen kautta osallistuminen
- Joku muu, mikä?

6. Haluaisitko kertoa lisää?

Mikä on saanut sinut osallistumaan tai miksi voisit osallistua?

Liite 1 3(4) Kysely

7. Miksi et ole osallistunut? *

Voit valita useamman vaihtoehdon.

- Ei ole pyydetty
- En ole pitänyt tärkeänä
- En ole löytänyt sopivaa tapaa osallistua
- Ei ole aikaa
- Ei ole voimavaroja
- Joku muu, mikä?

8. Haluaisitko kertoa lisää?

Miksi et ole osallistunut?

Tämä sivu sisältää avoimia kysymyksiä. Jos et halua vastata niihin, voit siirtyä suoraan eteenpäin kyselyn alareunasta klikkaamalla "Seuraava".

9. Mitä sinulle tulee mieleen sanasta vapaaehtoistoiminta?

Voit sanoittaa mieleesi tulevia mielikuvia yksittäisillä sanoilla tai lauseilla.

10. Miten kuvailisit vapaaehtoistoiminnan merkitystä?

Miten käsität vapaaehtoistoiminnan merkityksen yksilölle tai yhteiskunnalle? Mikä on mielestäsi vapaaehtoistoiminnan merkitys tänä päivänä ja tulevaisuudessa?

- Edellinen
- Seuraava

Liite 1 4(4) Kysely

Jos osallistun tai jotta osallistuisin vapaaehtoistoimintaan, minulle on tärkeää, että...

11. Voin toimia ensisijaisesti... *

- Säännöllisesti, esimerkiksi viikottain
- Satunnaisesti tai silloin tällöin
- En osaa sanoa

12. Voin sitoutua ensisijaisesti... *

- Pitkäkestoisesti
- Lyhytkestoisesti, esimerkiksi yhteen tapahtumaan
- En osaa sanoa

13. Toiminta on ensisijaisesti... *

- Jonkun muun järjestämää
- Itse tai oman yhteisöni järjestämää
- En osaa sanoa

14. Voin toimia ensisijaisesti... *

- Paikan päällä
- Verkossa
- En osaa sanoa

15. Voin toimia ensisijaisesti... *

- Itsenäisesti
- Yhdessä tai ryhmässä
- En osaa sanoa

16. Minkälaisen aiheen parissa toimit mieluiten tulevaisuudessa?

Millaiset teemat kiinnostavat juuri sinua tai minkä asian puolesta haluaisit toimia?

- Edellinen
- Seuraava

17. Syntymävuosi *

Liite 2 Toimintaympäristön analyysi

Teemoittelun avulla havaitut keskeiset teemat ja niihin liittyvät keskeiset havainnot.

Teema: Sitoutuminen
Valtaosa vapaaehtoistoimintaa erityisen kiinnostavina pitävistä haluavat toimia satunnaisesti tai silloin tällöin sekä lyhytkestoisesti. Myös vaikuttamisesta kiinnostuneet haluavat toimia satunnaisesti, mutta useammin myös säännöllisesti ja pitkäkestoisesti kuin vapaaehtoistoinnasta kiinnostuneet. (Kyselyn havainnot)
Mahdollisuus osallistua oman elämäntilanteen ja voimavarojen mukaan on tärkeää.
Iso osa nuorista toimisi mieluiten satunnaisesti tai silloin tällöin sekä lyhytkestoisesti.
Matalan kynnyksen toiminta on vetovoimaista.

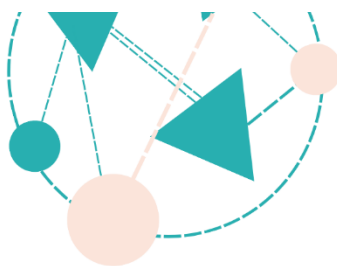
Teema: Organisoituminen
Valtaosa vapaaehtoistoimintaa sekä aktivismia erityisen kiinnostavina pitävät vastaajat, toivovat, että toiminta on ensisijaisesti jonkun muun järjestämää. Kuitenkin noin kolmasosa toivoo myös, että toiminta olisi ensisijaisesti itse organisoitua. Vaikuttamisesta kiinnostuneet nuoret toivovat ensisijaisesti toiminnan olen itse tai oman yhteisön järjestämää. (Kyselyn havainnot)
Digitaaliset välineet madaltavat kynnystä järjestää toimintaa itse tai osallistua.
Nuorten itseorganisoituissa toimintaryhmissä toiminnan järjestäjät ja kehittäjät voivat toimia myös osallistujina ja toiminnan kohderyhmänä
Järjestötoiminnan tulisi painostaa monimuotoisuuteen kestävyden edistämiseksi.

Teema: Toimintaympäristö
Valtaosa vapaaehtoistoimintaa erityisen kiinnostavina pitävistä haluavat toimia paikan päällä verkon sijaan. Vaikuttamisesta kiinnostuneet vastaajat haluavat toimia samoissa määrin molemmissa. (Kyselyn havainnot)
Mobiilisovellukset ja verkkoalustat ovat yhä merkittävämmässä roolissa, vaikka toiminta tapahtuisi paikan päällä.
Vaikuttamista tapahtuu erityisesti sosiaalisen median alustoilla, joissa toimintaa voi järjestää itse tai osallistua esimerkiksi kampanjaan.
Sosiaalinen media voidaan kokea toimintaympäristönä myös kuormittavaksi.

Teema: Suhde yhteiskuntaan
Positiiviset kokemukset yhteiskunnan jäsenenä motivoivat toimimaan - yhä useampi nuori kuitenkin kokee jäävänsä yhteiskunnan ulkopuolelle. Vaikuttaminen jää pienen ja suhteellisesti hyvinvoivan aktiivisen porukan harteille. (Kyselyn havainnot)
Nuorilla on halu auttaa ja tukea erityisesti toisia nuoria, sekä heikommassa asemassa olevia, esimerkiksi eläimiä.
Nuorille on tärkeää pystyä vaikuttamaan heille tärkeisiin asioihin.
Nuoret pitävät kansalaistoimintaa yhteiskunnallisesti tärkeänä.

Teema: Hyvinvointi
Hyvinvointi ja voimavarat ovat edellytys kansalaistoimintaan osallistumiselle. Vaikka nuorilla olisi halua osallistua vapaaehtoistoimintaan, mukaantulon kynnyks on korkea. (Kyselyn havainnot)
Nuorten ja nuorten aikuisten hyvinvoinnin edellytykset vähenevät.
Nuoret ovat huolissaan tulevaisuudesta ja haluavat vaikuttaa siihen.
Nuoret kokevat yhteiskunnallisen osallistumisen esteeksi mahdollisen kuormittumisen ja liiallisen vastuun.

Teema: Merkitykset
Vaikuttamista erityisen kiinnostavana pitävät vastaajat pitivät vapaaehtoistoimintaa sekä vaikuttamista suunnilleen yhtä merkittävänä yhteiskunnallisella tasolla. Vapaaehtoistoimintaa he pitivät kuitenkin henkilökohtaisesti vähemmän kiinnostavana, kuin vaikuttamista tai aktivismia. Avoimissa vastauksissa vapaaehtoistoiminnan mielikuvat liittyivät poliittiseen vaikuttamiseen ja yhteisölliseen toimintaan. (Kyselyn havainnot)
Merkitys toiminnassa muodostuu subjektiivisesta kokemuksesta toiminnan merkityksellisyydestä.
Nuoret ja nuoret aikuiset ovat huolissaan maailman tilanteesta ja haluavat vaikuttaa siihen.

NUORET TULEVAISUUDEN VAPAAEHTOISINA, VAIKUTTAJINA JA KANSALAISTOIMIJOINA

Työkirja vapaaehtoistoiminnan järjestäjälle

SISÄLLYSLUETTELO

Alkusanat	1	Systemi	14
Nuoret ja nuoret aikuiset kansalaistoimijoina	2	Systemikartta	16
		Systemiset suhteet	17
Tarinoita tulevaisuudesta	4	Systemiajattelu	19
Kansalaistoiminnan kuulut syvenevät	5	Tarkastele systemiä	20
Perinteitä vaaliva kansalaisyhteiskunta	7	Altista ajatusmallisi	21
Sektorirajat hälvnevät	9		
		Loppusanat	22
Aikamatka tulevaisuuteen	11	Näin työkirja tehtiin	23
Muistele tulevaisuutta	12	Tulevaisuustaulukko	24
Tulevaisuuksia on monia	13	Lähteet ja lisälukemista	26

ALKUSANAT

Voiko tulevaisuutta muovata? Mitä jos tulevaisuus ei ole ennalta määrätty tie, vaan joukko vaihtoehtoisia polkuja, joita rakennamme tässä hetkessä?

Tutut toimintamallit ovat meille arvokkaita – olemmehan rakentaneet ja vaalineet niitä lämmöllä ja rakkaudella. Uudistuminen vaatii valmiutta ja rohkeutta nähdä mahdollisuuksia myös niiden polkujen päässä, jotka nyt saattavat tuntua uhkaavilta tai epätavallisilta. Se vaatii taitoa tarkastella asioita eri näkökulmista sekä uskallusta haastaa tämän hetkisiä oletuksia ja uskomuksia.

Tämä työkirja antaa sinulle mahdollisuuden kuvitella erilaisia tulevaisuuksia ja miettiä, miten tämän hetken valinnat ja päätökset vaikuttavat tulevaisuuteen.

Työkirjan on tehnyt Ida Kemi YAMK -opinnäytetyönä yhteistyössä Kohti tulevaa -hankkeen kanssa. Työkirjan pohjana toimivaan tulevaisuuskuvatutkimukseen, työkirjan kehittämisprosessiin ja tausta-aineistoon voit tutustua tarkemmin opinnäytetyöartikkelissa.

1

NUORET JA NUORET AIKUISET KANSALAISTOIMIJOINA

Nuoret ja nuoret aikuiset ovat moninainen sekä kansalaistoiminnan kontekstissa muuhun väestöön verrattuna omintakeinen joukko.

Tämä työkirja keskittyy 15-24-vuotiaisiin nuoriin. Tutkimusten mukaan tähän ikäryhmään kuuluvat nuoret ovat kiinnostuneita yhteiskunnallisesta osallistumisesta¹ ja moni olisi valmis tulemaan mukaan vapaaehtois-toimintaan, jos heitä pyydetäisiin mukaan².

Nuorten kokemat esteet kansalaistoimintaan osallistumiselle poikkeavat jonkin verran muusta väestöstä. Nuoria vapaaehtoisia motivoivat tekijät eroavat siitä, mitä ehkä oletamme – luulemme tietävämmä - vapaaehtoisista.¹

Nuorten hyvinvointi on edellytys nuorten kansalaistoimijuudelle. Tulevaisuuden kannalta on tärkeää omaksua näkemys nuorista toimijoina, joilla on oikeus osallistua yhteiskuntaan sellaisina, kuin he ovat.³

Nuorten kansalaistoimijuutta on syytä tarkastella kokonaisvaltaisesti, eri näkökulmat huomioon ottaen. Tulevaisuuskestävyys vaatii, että kuulemme nuoria, annamme tilaa uusille tavoille osallistua ja puramme aktiivisesti oletuksiamme.

2

NUORET JA NUORET AIKUISET KANSALAISTOIMIJOINA

Kansalaistoiminnan tekijät ja ilmiöt ovat moniulotteisia. Ne eivät tosiasiaassa rajaudu tiukkoihin määritelmiin, vaan elävät ja muotoutuvat vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. ⁴

Kansalaistoiminnan voidaan laajasti nähdä olevan julkisen ja yksityisen sektorin ulkopuolella tapahtuvaa yhteiskunnallista toimintaa, jota luonnehtii vapaaehtoisuus, joustavuus ja omaehtoisuus. ⁵

Nuoret luovat aktiivisesti uudenlaisia tapoja osallistua ja määritellä omaa toimijuuttaan. Nuorten käyttämät termit ja toiminnan tavat eivät noudata samanlaisia tiukkoja rajoituksia, joilla esimerkiksi eri sektoreita on eroteltu toisistaan. Myös tässä työkirjassa käytettävät käsitteet ja niiden määritelmät ovat saaneet uudenlaisia merkityksiä eri yhteyksissä.

TYÖKIRJASSA KÄYTETTÄVÄT KÄSITTEET

Vapaaehtoistoiminta

Palkatonta, vapaaseen tahtoon perustuvaa, yhteiseen hyvään tähtäävää toimintaa

Vaikuttaminen

Itselle tärkeisiin asioihin vaikuttamista tai niiden edistämistä

Aktivismi

Julkista toimintaa jonkin asian muuttamiseksi

3

TARINOITA TULEVAISUUDESTA

Skenaarioihin pohjautuvat tulevaisuuskuvat ovat kuvauksia mahdollisista tulevaisuuksista. Ne auttavat tiedostamaan muutoksia ja hahmottamaan päätösten seuraamuksia.

Seuraavissa kappaleissa esitellään tarinoiden avulla kolme kuvausta tulevaisuudesta. tarinat "Kansalaistoiminnan kuilut syvenevät", "Perinteitä vaaliva kansalaisyhteiskunta" ja "Sektorirajat hälvenevät" sijoittuvat vuoteen 2030. Ne tutkivat, millaiseksi tulevaisuus voi rakentua, jos tietyt kehityskulut jatkuvat, vahvistuvat tai kehittyvät.

Tarinoiden tarkoituksena ei ole siis ennustaa tulevaisuutta, vaan tarjota uusia näkökulmia siihen, kuinka tässä hetkessä tapahtuvat asiat vaikuttavat tulevaisuuden rakentumiseen.

Tarinat pohjautuvat nuorten omiin näkemyksiin ja ajatuksiin kansalaistoiminnasta sekä ajankohtaiseen tutkimustietoon. Ne ovat mielikuvituksellisia kuvauksia tulevaisuudesta, mutta kertovat tämän hetken ilmiöistä ja tapahtumista.

Tulevaisuuskuva on luotu tulevaisuustaulukkomenetelmän avulla. Taulukko koostuu muuttujista, jotka viestivät nuorten kansalaistoimijuuteen liittyvistä muutoksista ja vaikuttavat tulevaisuuden rakentumiseen tässä hetkessä.

4

TARINOITA TULEVAISUUDESTA

TARINA 1: KANSALAISTOIMINNAN KUILUT SYVENEVÄT

KANSALAISTOIMINNAN KUILUT SYVENEVÄT

Vuonna 2030 järjestömuotoinen vapaaehtoistoiminta ei näyttäydy merkityksellisenä tai kiinnostavana. Omaehtoinen vaikuttaminen sekä aktivismi nähdään tehokkaimpana keinona toimia.

Järjestöt eivät kykene osoittamaan vaikuttavuuttaan tai saavuttamaan nuoria. Nuorten huoli maailman tilanteesta on kasvanut. Voimavarojensa puitteissa he keskittyvät erityisesti tukemaan toisiaan.

Nuoret vaativat nopeita ratkaisuja oman tulevaisuutensa säilyttämiseksi, eikä kankea järjestökenttä vastaa nuorten motivaatioon tai tavoitteisiin. Omaehtoinen vaikuttaminen sekä aktivismi nähdään tehokkaimpana keinona toimia.

Nuorten luomat ympäristö- ja mielenterveysaktivismiliikkeet ovat kasvaneet merkittäväksi osaksi kansalaisyhteiskuntaa. Nopeutta sekä joustavuutta edustavat digitaaliset ratkaisut ja ympäristöt ovat olennainen osa kansalaistoimintaa.

KANSALAISTOIMINNAN KUILUT SYVENEVÄT

Vapaaehtoistoiminnan järjestäjät ovat heränneet nuorten vaikuttamistahtoon. Vaikka lyhyitä tai matalaa sitoutumista vaativia tehtäviä ei ole juuri tarjolla, ovat rohkeimmat ja ketterimmät järjestötoimijat uudelleenmääritelleet vapaaehtoistehtäviään vastaamaan paremmin nuorten mielikuvia ja tavoitteita.

Uudenlainen puhetapa saavuttaa vaikuttamisesta kiinnostuneet nuoret, jotka ovat valmiita sitoutumaan pidemmäksi aikaa. Kuitenkin nuorten omat vaikuttamis- ja vapaaehtoisuustyhteisöt perustuvat joustavuuteen ja määrittelevät itse oman toimintansa kehukset.

Kansalaistoiminnan eri muotojen välinen kuilu syvenee ja nuorten toisensa poissulkevat kansalaistoimijaidentiteetit vahvistuvat.

NÄISTÄ MUUTTUJISTA SKENAARIO RAKENTUI:

Vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuutta ei kyetä osoittamaan.

Kansalaistoimijuus kasvaa omaehtoisuudesta.

Vapaaehtoistointaan osallistuminen uudelleen määritellään.

Nuoret huolehtivat toisistaan.

6

TARINOITA TULEVAISUUDESTA

TARINA 2: PERINTEITÄ VAALIVA KANSALAISSYHTEISKUNTA

PERINTEITÄ VAALIVA KANSALAISSYHTEISKUNTA

Vuonna 2030 järjestöt tekevät näkyväksi erityisesti perustehtäviensä vaikuttavuutta. Aktiivinen vapaaehtoisuus ikääntyy ja nuorille osallistumisen kynnys on edelleen kasvanut.

Vapaaehtoistoiminnan arvo ihmisten hyvinvointia edistävänä tekijänä ja heikommassa asemassa olevien auttajana motivoi myös nuoria mukaan vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoistoiminta, vaikuttaminen ja aktivismi kasautuu kuitenkin erityisesti nuorille, jotka voivat hyvin. Nuoret jakautuvat toimijoihin, ja toiminnan kohteisiin.

Kolmannen ja neljännen sektorin toimijoiden ja toiminnan tapojen katsotaan palvelevan erilaisia tavoitteita, eikä yhteistyötä niiden välillä juurikaan tehdä.

Yleinen asenneilmapiiri ihanoi perinteistä vapaaehtoistoiminnan mallia, ja järjestöjen tavoitteet edellyttävät resurssien kohdentamista pitkäkestoisten ja säännöllisten vapaaehtoistehtävien ylläpitämiseen.

7

PERINTEITÄ VAALIVA KANSALAISSYHTEISKUNTA

Aktiivinen vapaaehtoisuus ikääntyy ja nuorille osallistumisen kynnys on edelleen kasvanut. Samaan aikaan nuoret ovat kohdanneet paljon pettymyksiä ja luottamus yhteiskuntaan on rakoillut.

Vapaaehtoistoiminnan tehtäviä tarjotaan nuorille mahdollisuuksien mukaan lyhytkestoisesti, mutta kansalaistoiminnan eri muotoihin osallistuminen vaatii paljon voimavaroja ja resursseja. Uusien lyhytkestoisten tehtävien kehittäminen ei ole aina järjestöille kannattavaa ja kokeilut kaatuvat ennen aikojaan. Nuorille ei ole tarjolla tuettuja tai matalan kynnyksen osallistumisen mahdollisuuksia.

Nuoret eivät koe olevansa osa kansalaisyhteiskuntaa ja usko omaan vaikuttamismahdollisuuksiin on matala.

NÄISTÄ MUUTTUJISTA SKENAARIO RAKENTUI:

Vapaaehtoistoiminnan vaikutukset ovat staattisia.

Kansalaistoimintaan osallistumisen kynnys kasvaa.

Perinteistä vapaaehtoisuutta pyritään vahvistamaan.

Nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden edellytykset vähenevät

8

TARINOITA TULEVAISUUDESTA

TARINA 3: SEKTORIRAJAT HÄLVENEVÄT

SEKTORIRAJAT HÄLVENEVÄT

Kansalaistoiminta tukee nuorten hyvinvointia ja tarjoaa osallistumisen paikkoja. Kaikenikäiset kansalaiset toimivat aktiivisesti itselleen tärkeiden asioiden puolesta sekä verkossa, että paikan päällä.

Nuorten luottamus yhteiskuntaa kohtaan on vakaa ja heidän tulevaisuususkonsa on vahvistunut vuonna 2030. Kansalaistoiminnan eri muodot sekä tukevat nuorten hyvinvointia, että tarjoavat yhteiskunnallisen osallistumisen paikkoja ja kokemuksia. Nuoret nähdään merkittävänä toimijoina erilaisissa rooleissaan toiminnan tuottajina, suunnittelijoina, kehittäjinä ja osallistujina.

Vapaaehtoistoiminnassa otetaan huomioon nuorten voimavarat ja erilaiset tavat toimia ja sitoutua. Perinteisissä toimintamuodoissa on mietitty uudelleen, kuinka niihin voi osallistua pitkä- ja lyhytkestoisesti.

Resursseja ei mene hukkaan vain täysin uusien toimintamuotojen suunnittelemisessa ja toteutumisessa.

Vapaaehtoistoiminnan määritelmä on laajentunut ja sektorirajat hälvenevät. Kaikenikäiset kansalaiset toimivat aktiivisesti itselleen tärkeiden asioiden puolesta sekä verkossa, että paikan päällä. Vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuudesta viestitään suoraan nuorille.

SEKTORIRAJAT HÄLVENEVÄT

Järjestöt ovat kiinnostuneita vaikuttaja- ja aktivistinuorten toiveista sekä tavoitteista ja ylläpitävät aktiivisesti keskustelua heidän kanssaan. Vapaaehtoistoiminta toimii rinnakkain ja ristikkäin muiden kansalaistoiminnan muotojen kanssa yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Nuorten itse organisoituvaa toimintaa tuetaan ja nuoria kannustetaan kansalaistoimintaan.

Vapaaehtoistoiminta on monimuotoista. Eri taustoista tulevilla nuorilla on mahdollisuus saada osallisuuden kokemuksia ja olla aktiivisia kansalaistoimijoita erilaisissa elämänvaiheissa.

NÄISTÄ MUUTTUJISTA SKENAARIO RAKENTUI:

Kansalaistoiminnan eri muodot luovat yhtenäisen, vaikuttavan kokonaisuuden.

Kansalaistoiminta tarjoaa moninaisia tapoja toimia.

Vapaaehtoistoimintaan voi osallistua erilaisissa elämäntilanteissa.

Nuorten hyvinvointi sekä osallisuus kasvaa.

10

AIKAMATKA TULEVAISUUTEEN

Valitse aiemmin esitetyistä tulevaisuuskuvista yksi. Elämme nyt vuodessa 2030. Pohdi, mitä teidän organisaatiossanne tapahtui matkalla tänne? Mitä on tapahtunut strategisella tasolla, entä tunnetasolla?

11

MUISTELE TULEVAISUUTTA

Olet saapunut vuoteen 2030, jossa valitsemasi tulevaisuus on toteutunut. Pysähdy tähän hetkeen.

Kuvittele, millaista tässä tulevaisuudessa on elää. Luo mielessäsi mahdollisimman yksityiskohtainen muisto tästä hetkestä. Peilaa hetkeä menneisyyteen: mitkä asiat ovat muuttaneet muotoaan?

POHDI JA KUVAILE

Miltä täällä näyttää?

Miltä täällä tuntuu olla?

Kenen kanssa olet? Mitä olette tekemässä?

Mitä ajattelet maailmasta tässä hetkessä?

12

TULEVAISUUKSIA ON MONIA

Tulevaisuusajattelu on osaamista ja taitoja, jotka auttavat haastamaan tulevaisuuteen liittyviä oletuksia ja kuvittelemaan toisenlaisia tulevaisuuksia.

Tutkimalla vaihtoehtoisia tulevaisuuden kulkuja, voidaan ymmärtää paremmin tämänhetkisen toiminnan vaikutuksia tulevaisuuteen. Tulevaisuusajattelun ytimessä on ajatus siitä, että tulevaisuus ei ole ennalta määrätty, vaan muokattavissa nykypäivän toimien ja käsitysten avulla.

Tulevaisuusajattelu edistää siis myös muutoskykyä - taitoa sopeutua muutoksiin ja vaikuttaa kehityksen kulkuun. Kehittämällä kykyä jäsentää tulevaisuutta ja ymmärtää oma rooli sen rakentumisessa tietoisien ajattelun avulla, voi tulevaisuuteen aktiivisesti vaikuttaa: luoda muutosta.⁶

Tulevaisuusajatteluun liittyy vahvasti ajatus siitä, että omilla valinnoilla ja teoilla on merkitystä monimutkaisessa maailmassa. Tähän ajatukseen liittyvää osaamista voi syventää systeemiajattelun avulla, johon paneudumme työkirjan seuraavissa luvuissa.

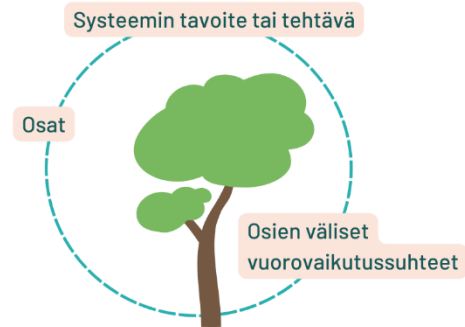
13

SYSTEEMI

Systeemi on kokoelma osia, jotka ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Osiensa ja niiden välisten suhteiden lisäksi systeemillä on tavoite. Nämä kolme tekijää luovat sille ominaisen tavan käyttäytyä.⁷

Koko maailmamme koostuu erilaisista systeemeistä. Otetaan esimerkiksi puu: se koostuu erilaisista osista, joista tärkeimmät ovat sen runko, oksat, juuret ja lehdet. Puun osat ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisiinsa. Sen juuret välittävät systeemiin vettä ja ravinteita. Puun oksat kurottavat lehtiä lähemmäs valon lähdettä, jotta lehdet voivat tuottaa puulle ravintoa.

Mutta mikä on puun tavoite? Usein systeemin tavoite ei ole välittömästi nähtävissä, mutta voimme päätellä jotain sen toiminnasta⁷. Puun käyttäytymisestä voisimme esimerkiksi päätellä, että puun tarkoitus on selvitä ja lisääntyä.

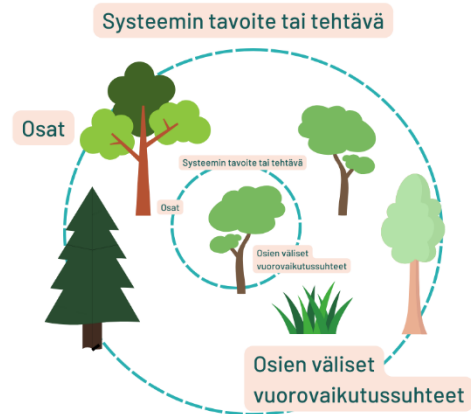
14

SYSTEEMI

Myös metsä on systeemi, joka pitää sisällään useita alasysteemejä, kuten puita ja eläimiä. Vaikka metsän systeemillä on rajat, se ei ole suljettu. Avoimeksi systeemiksi kuvataan sellaista systeemiä, joka on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa⁷. Metsässä kulkeva ihminen jättää sinne jälkensä, myrskyisä sää voi kaataa puita ja lämpenevä ilmasto muuttaa elinolosuhteita.

Metsät ja puut ovat omaksuvat siis vaikutteita ympäristöstään ja pyrkivät kehittymään ja sopeutumaan siihen. Tällaista muuntautumiskykyistä systeemiä kutsutaan dynaamiseksi systeemiksi.⁷

Systeemi voi olla myös staattinen, eikä pyri sopeutumaan ympäristöönsä. Silloin on todennäköistä, että se tuhoutuu jossain vaiheessa.⁷

15

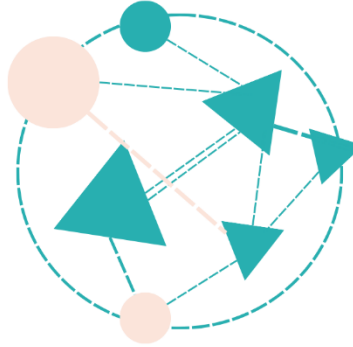
LUO OMA SYSTEEMIKARTTA

Systeemikartta on visuaalinen kuvaus systeemistä, sen osista ja niiden välisistä suhteista. Käytä systeemikartan tekemiseen kynää ja paperia tai luo kartta digitaalisen työkalun avulla.

Aloita merkitsemällä karttaan oma organisaatiosi.

Tunnista organisaatiollesi olennaiset systeemin osat: toimijat, ilmiöt ja asiat. Muista merkitä karttaan myös nuoret.

Määrittele osien väliset suhteet: miten tekijät ovat sidoksissa, mitkä ovat riippuvaisia toisistaan?

Voit käyttää apuna erilaisia värejä ja symboleita osien erotteluun tai erilaisten suhteiden korostamiseen.

Pohdi systeemin luonnetta ja alasysteemiäsi, organisaatiota.

Onko systeemi dynaaminen? Miten se reagoi ympäristön vaikutteisiin?

16

SYSTEEMISET SUHTEET

Jos haluat vaikuttaa systeemin toimintaan, keskity osien välisiin suhteisiin. Muuttamalla suhteiden luonnetta ja laatua, voit todennäköisimmin muuttaa myös systeemille ominaista tapaa toimia.⁷

POHDI OMAN ORGANISAATIOSI JA NUORTEN SUHDETTA:

Millainen suhde osien välillä on ?

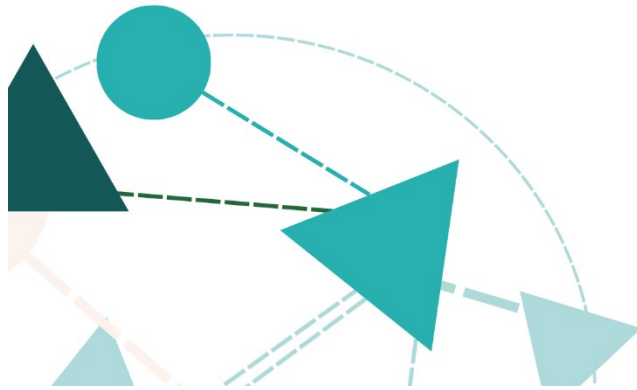
Pohdi suhteen suuntaa. Onko se vastavuoroinen?

Millainen suhde on luonteeltaan?
Millaisena nuoret nähdään?
Miten keskustellette?

17

SYSTEEMISET SUHTEET

Systemin osat ovat aina riippuvaisia toisistaan. Muutos jossain vaikuttaa aina myös sen muihin osiin.

POHDI KOKONAISUUTTA

Miten muutos organisaation ja nuorten suhteessa vaikuttaa systeemin muihin osiin?

Mitkä muutokset jossain muualla voisivat vaikuttaa organisaation ja nuorten väliseen suhteeseen?

18

SYSTEEMIAJATTELU

Nopeasti muuttuvassa ja yhä monimutkaistuvassa maailmassa systeemiajattelu auttaa hallitsemaan, sopeutumaan ja näkemään laajasti käsillämme olevia erilaisia mahdollisuuksia sekä tunnistamaan ongelmien juurisyytä. Systeemejä voidaan muotoilla ja toimia näin toivotun tulevaisuuden toteuttamiseksi. Tarkastelemalla systeemejä voi saada selville, kuinka sen ominaisuudet sekä ihmisen, yhteisön tai organisaation arvot voivat toimia yhdessä ja luoda jotain paljon parempaa, kuin mitä pelkällä tahdonvoimalla voisi tuottaa.^{7,9}

Pyrimme usein ratkaisemaan ongelmia reagoimalla asioihin, joita näemme tapahtuvan. Aina loogiselta vaikuttava ratkaisu ja sen taustalla oleva kehittämistyö ei kuitenkaan tuota toivottua lopputulosta.

Edellä mainittu tilanne johtuu usein siitä, että systeemi ja sen osien väliset suhteet ovat olemassa riippumatta siitä, olemmeko niistä tietoisia. Jos emme ole niistä tietoisia, voi kehittäminen tuntua hallitsemattomalta. Systeemiajattelu auttaa meitä ymmärtämään paremmin käsillä olevia haasteita ja niihin vaikuttavia vuorovaikutussuhteita. Silloin pystymme kohdistamaan toimenpiteitä sinne, missä pienimmällä panoksella saadaan aikaan suurin vaikutus⁹.

“Systeeminen vapaaehtoisuus on sitä, että tunnistamme yhdessä toimijuuden ja vaikuttamisen keinoja sen sijaan, että suistumme epätoivoon ja merkityksettömyyteen monimutkaisten ongelmien äärellä.”

⁹ Kohti tulevaa-hankkeen Tulevaisuuskaatsaus

19

TARKASTELE SYSTEEMIÄ

Miten systeemi käyttäytyy? Millainen on systeemin historia? Asiaa pohtiessa omiin ja muiden uskomuksiin on helppo nojautua. Uskomus voisi olla esimerkiksi, että nuorten kiinnostus vapaaehtoistoimintaan on laskussa, vaikka tutkimustieto osoittaa toisin. Systeemin tarkastelu ohjaakin tutkimaan faktoja. Mitä oikeasti on tapahtunut?

Systeemin tarkastelu auttaa tarkastelemaan havaittujen ongelmien taustalla olevia monimutkaisia kokonaisuuksia ja niiden välisiä riippuvuussuhteita⁷. Se ohjaa meitä pois tavasta määrittellä ongelmia vain toivotun lopputuloksen puutteena. *”Ongelma on, että nuoret eivät osallistu järjestömme toimintaan.”* Silloin suljemme tarkastelun ulkopuolelle sen, mitä systeemissä itse asiassa tapahtuu – ja miksi.

STAATTISESTA DYNAAMISEEN AJATTELUUN

Kun pohdit: ”Mikä on vialla?”
Pohdi sen sijaan: ”Miten päädyimme tänne?”

Kun pohdit: ”Mikä toimii?”
Pohdi sen sijaan: ”Miten se tapahtui?”

Pohdi haastetta tai ongelmaa oman organisaatiosi näkökulmasta ja jatka lausetta:
”Ongelma on...”

Tarkastele uudestaan valitsemaasi haastetta systeemin toiminnan kautta. Mitä systeemissä on tapahtunut? Miten systeemin eri osat ovat vaikuttaneet toisiinsa? Kirjoita ylös tapahtumat, jotka ovat johtaneet ongelman syntyyn.

20

ARVOT JA AJATUSMALLIT

Monimutkaisten, joustavien systeemien maailmassa joustava ajattelu ja valmius omaksua uudenlaisia käsityksiä systeemeistä on välttämätöntä.⁷

Mitä enemmän omaa ajatteluaan tekee näkyväksi, voi siinä oppia joustavammaksi. Ajatusten jakaminen ja avoin keskustelu muiden kanssa voi auttaa huomaamaan, että systeemi on muuttanut muotoaan tai näkemään, kuinka sitä voi uudelleen muotoilla.

Arvot ja tunteet ohjaavat toimintaamme ja myös ajatteluamme. On tärkeää tunnistaa, millaiset tekijät ovat yhteydessä omaan arvomaailmaan tai identiteettiin. Systeemien maailma vaatii valmiutta nähdä ja hyväksyä myös todisteita, jotka haastavat näitä tekijöitä.

KEHITÄ JA LAAJENNA AJATTELUASI

Pohdi systeemiä ja ilmaise siitä omat ajatuksesi. Listaa, kirjoita tai piirrä, minkä ajattelet liittyvän mihinkin.

Tee omat ajatusmallisi näkyväksi ja kutsu muita haastamaan niitä ja kertomaan omistaan. Kokoa yhteen useita näkemyksiä ja pidä erilaisia kokonaisuuksia mahdollisina.

21

LOPPUSANAT

Muutos on mahdollista. Totutuista ajatusmalleista luopuminen ja asioiden näkökulmien muuttaminen vaatii kuitenkin työtä ja pitkäjänteisyyttä.

Kuten ihmisetkin, myös systeemit pistävät vastaan isolle muutokselle. Systeemin muuttaminen vaatiikin syvällistä pureutumista vallitseviin rakenteisiin ja uudenlaisia ajatusmalleja sekä asennoitumista.⁶

Tulevaisuuskestävyyden eteen kannattaa kuitenkin tehdä töitä. Nuoret ja nuoret aikuiset ovat moninainen ja aktiivinen osa yhteiskuntaa. Tarkastelemalla asiaa eri näkökulmista, voimme huomata, että tahto tehdä hyvää ja vaikuttaa ei ole vähentynyt, vaikka tavat toimia ja osallistua muuttuvat.

On tärkeää olla kiinnostunut siitä, mitä nuoret ajattelevat ja miten he haluavat määritellä omaa toimijuuttaan.

Tulevaisuuskestävän toiminnan rakentamiseksi olisi kuitenkin samalla syytä välttää hahmottamasta nuoria vain ikäryhmänsä edustajina, vaan sen sijaan arvostaa ja kunnioittaa heitä tasavertaisina toimijoina. On myös hyvä pysähtyä pohtimaan, mihin omat oletukset nuorista kansalaistoimijoina perustuvat?

Tämä kirja on pieni sysäys kohti tulevaisuus- ja systeemiajattelua toiminnan kehittämisen tukena. Lisää lukemista ja työkaluja löydät kirjan lopusta.

KIITOS! 22

NÄIN TYÖKIRJA TEHTIIN

TOIMINTAYMPÄRISTÖN ANALYYSI

Toimintaympäristön analyysin tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva aiheeseen liittyvistä tekijöistä ja niiden välisistä suhteista. Aineistoa kerättiin havainnoimalla ympäristöä, keräämällä tietoa tutkimuksista ja nuorille suunnatulla kyselyllä. Kyselyn avulla selvitettiin nuorten omia ajatuksia ja mielikuvia kansalaistoiminnasta.

TULEVAISUUS-TAULUKKO

Toimintaympäristön analyysistä poimittiin neljä muuttujaa, joille luotiin kolme mahdollista ja loogista kehitysvaihtoehtoa. Erilaisia kehitysvaihtoehtoja yhdistelemällä luotiin erilaisia kuvauksia tulevaisuudesta.

TULEVAISUUSKUVIEN LUOMINEN

Tulevaisuustaulukon yhdistelmien pohjalta kirjoitettiin tarinallinen kuvaus siitä, millainen tulevaisuus on, jos valitut kehityskulut jatkuvat, vahvistuvat tai kehittyvät. Tarinoissa on otettu huomioon myös muita toimintaympäristöanalyysin huomioita, jotka ovat jääneet taulukon ulkopuolelle.

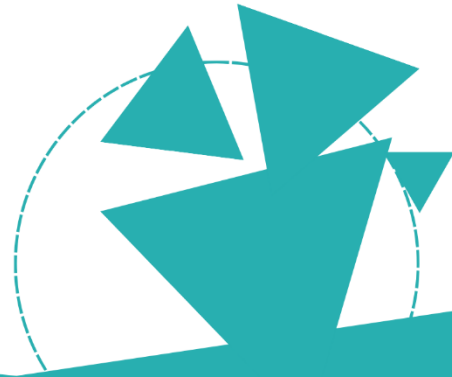
23

TULEVAISUUSTAULUKKO

Tulevaisuustaulukko kuvaa tutkittavien tulevaisuuksien mahdollista monimuotoisuutta tiivistäen aiheen keskeisimmät ja kiinnostavimmat muuttujat yhteen taulukkoon¹⁰.

Tämän työkirjan tulevaisuustaulukkoon valikoitui neljä muuttujaa: vaikuttavuus, toimijuus, sitoutuminen ja hyvinvointi. Jokaiselle muuttujille luotiin 3 erilaista kehitysvaihtoehtoa, A, B ja C. Jokainen vaihtoehto on potentiaalinen suunta tulevaisuuden kehittymiselle.

Jokaiselle tulevaisuuskuvalle valittiin jokaisesta muuttujasta yksi kehitysvaihtoehto. Tämän yhdistelmän pohjalta tarinoita lähdettiin rakentamaan. Tavoitteena oli, että tarinat säilyvät uskottavina ja mahdollisina, tuoden kuitenkin esiin uusia näkökulmia.

24

TULEVAISUUSTAULUKKO

	Vaikuttavuus	Toimijuus	Sitoutuminen	Hyvinvointi	
A	Vapaaehtoistoiminnan vaikuttavuutta ei kyetä osoittamaan	Kansalaistoimijuus kasvaa omaehtoisuudesta	Perinteistä vapaaehtoisuutta pyritään vahvistamaan	Nuorten hyvinvoinnin ja osallisuuden edellytykset vähenevät	SKENAARIO 1 KANSALAISTOIMINNAN KUILUT SYYNEVÄT
B	Vapaaehtoistoiminnan vaikutukset ovat staattisia	Kansalaistoimintaan osallistumisen kynnys kasvaa	Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen uudelleen määritellään	Nuoret huolehtivat toisistaan	SKENAARIO 2 PERINTEITÄ VAALIVA KANSALAISSYHTEISKUNTA
C	Kansalaistoiminnan eri muodot luovat yhtenäisen, vaikuttavan kokonaisuuden	Kansalaistoiminta tarjoaa moninaisia tapoja toimia	Vapaaehtoistoimintaan voi osallistua erilaisissa elämäntilanteissa	Nuorten hyvinvointi sekä osallisuus kasvaa	SKENAARIO 3 SEKTORIRAJAT HÄLVENEVÄT

25

LÄHTEET JA LISÄLUKEMISTA

¹ Hantula, K., Lauha, H. Mäkelä, R. & Vahti, J. 2024. [Demokratia osaksi arkea. Selvitys yhteiskunnallisen osallistumisen esteistä nuorten aikuisten elämässä](#). Sitran selvityksiä 238.

² Rahkonen, J. 2021. [Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa](#). Tutkimusraportti. Kansalaisareena & Taloustutkimus Oy.

³ Ågren, S. & Kaillio, J. 2023. [Young adults' perceptions of citizenship outside and beyond labour market citizenship](#). Teoksessa Young people as Agents of Sustainable Society. Reclaiming the Future. 113-127. Toim. Honktaukia, P. & Rättälä, T.

⁴ Kansalaiset, toimikaa! Kansalaistoimintaa 2020-luvulla. Toimittanut Tapio, M. & Weveisep, A. Kansalaisfoorumi.

⁵ Harju, A. 2020. [Suomalainen kansalaisyhteiskunta](#).

⁶ [Näkökuimia muutokseen](#). Koulutus. eOppiva ja Sitra.

⁷ Meadows, D. 2008. Thinking in Systems: A Primer. Chelsea Green Publishing.

⁸ [Tulevaisuuskaatsaus 2023: Kohti tulevaisuuskestävää vapaaehtoistoimintaa](#). Kohti tulevaa -hanke. Kansalaisareena.

⁹ Suomi, R. 2022. Systeemijattelu - erottamaton osa tulevaisuudentutkimusta. 80-88. Teoksessa Aalto, Hanna-Kaisa - Heikkilä, Katarina - Keski-Pukkila, Pasi - Mäki, Maija & Pöllänen, Markus (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi - Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostokatemian julkaisuja 1/2022, Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto.

¹⁰ Lähti, R., Malho, M., Rowley, C. & Frilander, O. 2022. Skenaarioiden rakentaminen tulevaisuustaulukkomenetelmällä. Teoksessa Aalto, Hanna-Kaisa - Heikkilä, Katarina - Keski-Pukkila, Pasi - Mäki, Maija & Pöllänen, Markus (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi - Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostokatemian julkaisuja 1/2022, Turku: Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto.

ENNAKOINNIN TYÖKALUJA

[Sitra: Tietoa ennakoinnista ja ennakointityökaluja](#)

[Kohti tulevaa: Työkaluja ennakointiin](#)

[Tulevaisuudentutkimus tutuksi - Perusteita ja menetelmiä](#)

**NUORET TULEVAISUUDEN
VAPAAEHTOISINA,
VAIKUTTAJINA JA
KANSALAISTOIMIJOINA**